

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03334

YUDISHE FOLKS-LIEDER

Mark Warshawski

•



NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

0-657-03334-0

9780657033347T.PS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

נאָט איז צוריק צום הימעל אַרויף —
יעדעס ליעדעל האָט אַ סוף.

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

נאָך איהר.

ניט אַזוי דער טאָג, דער שענער
האָט מיך צוגעצויגען,
ווי דיין פנים—דימענט ריינער,
דיינע זיסע אויגען.

ניט אַזוי די זיסע בשמים
פון די גרינע וועלדער,
ווי דיין שענקייט אונטער בלומען
אויף די ווייטע פעלדער! ...

ניט אַזוי די טרויער-טענער
פון די הימעל-שמערען,
ווי דיין ליעד וואָס האָט פון שטיינער
אויסגעריסען טרעהרען.

ס'לעצטע מאָל האָסט דו געזינגען
וואָלט איך דענסמאָלט וויסען!
האָסט דאָס האַרץ מיר דורכגעדריינגען,
און עס אויסגעריסען ...

מאכט דער מעסער איבער'ן האלו —

בלוט רינט גאנצע פעסער ...

נאָר אַ הריפּ האָט מען געהערט,

לינט דער אָקס שוין אויף דער ערד ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

שוחט, שוחט, גרינגע האַנד ...

ס'גיסט זיך בלוט אין גאַנצען לאַנד! ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

קומט דער מלאך-המות צוגעהן —

ער האָט געפונען אַ קרבן —

האָט דער שוחט איהם דערוועהן

איז ער האַלב געשטאַרבען.

דער שוחט וויינט און פרעגט: „פאַר וואָס?“

האָט ער בעקומען אַ שנעל אין דער נאָז ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

דער מלאך-המות קלאַפט אין דער מהיר:

עפען, עפען, איך קום נאָך דיר ...

חד-גדיא! א. א. וו.

לאַזט זיך גאָט אַראָב אליין —

ער טרייבט ניט קיין כתבות ...

האָט ער אויף דער ערד דערוועהן

דעם אלטען מלאך-המות ...

גאָט האָט זיך צוגעריהרט צו זיין שוים

איז פון מלאך געוואָרען אויס ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

פייער! פייער... אוי עס בריעט...
אוי, דאָס לעבען קאָכט און זיעדט...
חד-גדיא! א. א. וו.

האַט דאָס וואַסער דאָס דערזעהן —
אוי די הילף איז טייער —
קומט דאָס וואַסער גלייך צוגעהן
און פאַרלעשט דאָס פייער...

וואו ס'איז נאָר געווען אַ פינק,
איז פאַרלאָשען באַלד אַלסדינג...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

וואַסער! וואַסער! גיעס און גיעס,
וואו דו לויפסט, גיב-אַפ אַ גריס...

חד-גדיא! א. א. וו.

קומט איין אָקס, אַליין ניט גרויס,
נאָר מיט הערנער גרויסע,
טרינקט דאָס גאַנצע וואַסער אויס,
ווי מען טרינקט אַ כוס'ה...

מיט דער צונג זיך שטאַרק באַלעקט —
ס'האַט די כוס'ה איהם געשמעקט...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

אַקסען דאָ, און אַקסען דאָרט...
אַהן אַ לשון, אַהן אַ וואָרט...

חד-גדיא! א. א. וו.

קומט דער שוחט—פעט ווי שמאַלץ,
מיט אַ שאַרפען מעסער,

טהומ דאָס קעצעלע אַ ביים,

יאָגט גלייך ווי אַ ווינטעל...

יאָגט אויף אלע פיער צוריק,

איבער וואַסער אַהן אַ בריק...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

יאָג זיך, טראָג זיך, הינטעלע —

ניט תמיד וועהט אַ ווינטעלע!...

חד-גדיא! חד-גדיא!

וואָס ס'איז ווייטער דאָרט געשעהן

וועל איך אייך באַלד זאָגען:

קומט אַ שמעקעלע צו געהן,

האַפט דאָס הינטעל שלאָגען...

דאָס הינטעל שרייט—ס'איז אַ געוואַלד!

ביז עס ווערט אַנשוויגען באַלד...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

שמעקען, שמעקען, שמעקעלע

פון יעדער זייט איין עקעלע!

קומט דאָס פיער אויפ'ן אָרט —

פשוט מיט סכנות...

און צעברענט זיך דאָ און דאָרט

גאָר אונ'ברחמנות...

ביז אין הימעל געהט דער רויך

און פאַרברענט דאָס שמעקעלע אויך...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

חד-גדיא.

=====

לאַמיר זינגען דאָרט און דאָ,

משה, נעהם די פידעל:

דעם חד-גדיא, חד-גדיא —

האַמט דאָס ליעדעלע איו אלט,

נאָר ס'זעט ווערען יונגער באַלד ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

ציה די סטרוגעס אלע אָן,

ווייל דאָס ליעדעלע הייבט זיך אָן!

יעדער ווייס דאָס—גרויס און קליין —

אז ביים אלטען טאָטען,

איו אַ ציעגעלע געווען ...

הערט אַ משא-מתן:

קומט אַ קעצעל—ס'איז ניט פויל,

האַפט דאָס ציגעלע אין מויל ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

כ'האַב נאָך געהערט אין וויגעלע

דאָס ליעדעלע פון דעם ציגעלע ...

חד-גדיא! חד-גדיא! חד-גדיא!

(ביים)

מתומ זיך פון דער קייט אַ רים

אַ פּיסקאָטע הינטעל,

אויף דעם אלמען בית-עולם שפעט, טיעף אין דער נאכט
האָט גיט אויפגעהערט זיפצען דער ווינד מיט זיין מאכט ...

אויף דעם הייליגען אַרט בין איך ווידער געווען,
און אַ שוואַרצע געשטאַלמ האָב איך דאַרמען געזעהן —
כ'האַב די אלמע אלמנה ביים קבר דערקענט:
זי האָט ביטער געוויינט און געבראַכען די הענד! ...

וואָס מעהר ס'בלומיגט מיין האַרץ.

וואָס מעהר ס'בלומיגט מיין האַרץ,
וואָס מעהר כ'פיהל אין איהם קעלט ...
וואָס מעהר טיעפער מיין שמאַרץ —
איז מיר ווייטער די וועלט ...

וואָס מעהר ס'בלומיגט מיין האַרץ,
וואָס מעהר ליידען ס'האַט ...
וואָס מעהר טיעפער מיין שמאַרץ —
איז מיר געהנמער אַלץ נאַט!

שוין א וועלט איז פאראומגליקט—ס'איז א מורא צו זעהן...
הער די קברים וויינען—א בימער געוויין.

כ'טראג מיין גורל מיט טרעהרען פון תמיד אן שווער,
כ'טראג מיין גורל דעם שווערען, נאך כ'קאן שוין ניט מעהר.
כ'קאן ניט צוזעהן: דעם וועהטיג, די אפענע וואונד
פון דער ארימער מוטער, די טרעהר פון דעם קינד!

אוי, איהר יודישע טרעהרען פארוואַדען מיט בלומ,
אוי, איהר יודישע טרעהרען וואו זענט איהר דען ניט?
ווי פארפרוירען, פארקאוועט פון ווינד און פון קעלט,
וואַקסען-אויס פון אייך שטיינער—פון שטיינער א וועלט!...

אזוי האָט די אלמנה געוויינט אָהן א שיעור —
פלוצים, זעהט זי א מלאך,—ער שמעהט נעבען איהר,
זי פארדעקט איהר בלאַס פנים פאר שרעק מיט די הענד,
און דער מלאך האָט זיך צו דעם אומגליק געווענדט:

אוי, ניט וויין און ניט יאָמער, דו אומגליקליך האַרץ,
כ'בין געקומען אויף פליגעל דיר שטילען דין שמאַרץ.
כ'בין געקומען צו דיר, נאָר איך פליה באַלד צוריק...
כ'בין דאָס גליק אין דעם לעבען—אים לעבען דאָס גליק!

איך וויל קומען אַמאָל צו דער זינדיגער וועלט,
וואו די זון איז פארהאַנגען, די זון איז פארשטעלט...
איך וויל בריינגען מיט מיר איבער בערג, איבער מאָהל
דעם גן-עדן, באַגליקען די ערד נאָך אַמאָל!...

מיט דעם וואָרט איז דער מלאך צום הימעל צוריק...
ס'איז געבליבען דאָס אומגליק—אזעק איז דאָס גליק...

גיט מיר די תורה --

שמע ישראל!

נעהענטער, ברידער,

נאָה'נמ איז גאָט,

הימעלשע ליעדער

זינגען: אחד!

כאָר: גאָט דו ביזט איינער א. א. זו.

אויף דעם אלטען בית-עולם.

אויף דעם אלטען בית-עולם מיעף שפעט אין דער נאכט,
ווען דער ווינד האָט געבלאָזען מיט רעש און מיט מאַכט,
איז אַ יונגע אלמנה געשמאָנען אליין
און געבראַכען די הענד מיט אַ ביטער געוויין...

ניט מיט פּעריל און גאָלד האָט געשימערט איהר קלייד,
ניט מיט פּעריל און גאָלד איז'ס געוועזען בענייט,
אויף איהר פנים דעם בלאַסען, פאַרשטיינערט, און שווער
זענען טרעהרען געהאַנגען -- אַ טרעהר אויף אַ טרעהר...

זי האָט געבראַכען די הענד און געוויינט: וועה איז מיר!
עפען גיכער מיין קבר, גאָט, נעהם מיך צו דיר!

כאַר : גאַט דו ביזט איינער!
זאָגט אלע מיט ...
ס'ברענען די ביינער —
די זעל אַבער ניט.

וועה וועס דאָס לעבען
קיינמאל געלאַכט,
ווען וואַלקענס שוועבען,
יאָגען די נאַכט ...
ווייס דאָך דער מינדסטער,
דאָס וואָס איך זאָג:
תמיד ווערט פינסטער
איידער ס'ווערט מאַג.

כאַר : די וועלט וויל אַ קרבן א. א. וו.

ס'געהט אויס דער פייער,
שטיל שלאָגט דאָס האַרץ ...
פאַמער געטרייער,
כ'פיהל ניט קיין שמאַרץ ...
דו האַסט געגעבען,
דו נעהמסט צוריק ...
שווער איז דאָס לעבען,
שטאַרבען אַ גליק.

כאַר : די וועלט וויל אַ קרבן א. א. וו.

ס'שיינט דאָרט—אַ מורא
שרעק ניט, מוין זעל,

אויף קדוש-השם.

(נאכט, דאס ליעד ווערט געזינגען אין דער פינסטער, ליגענדיג ארום א פויעריל).

כ'ליג דא אין פייער,

ס'ברענט ארום מיר —

פאטער געטרייער,

כ'שמארכ דא פאר דיר ...

פינסטער די שמערען

אין דיין געצעלט,

ס'גיסען זיך טרעהרען

דורך אויף דער וועלט ...

— כאָר: די וועלט וויל א קרבן —

וויינט אלע מיט ...

— דער גוף איז געשמאָרבען —

די זעל אָבער ניט!

די הענד אוי אין קיימען

הויב איך קוים אויף;

די אויגען זיי בעמען

גיכער דעם סוף.

לעגט-אונטער פייער,

גיסט-אונטער הייל ...

נאכט, ביזט מיר טייער ...

שמע ישראל!

(די מוידלעך און קינדער מיט בלומען געהן-אראָב פון דעם באַרג—זיי האַלטען בלומען און גריליאַנדען, און טאַנצען אין זינגען.)

די טעכטער ציון'ס זינגען,
די זיסע ליעדער קלינגען
וויבאַלד די ליעדער קלינגען
בליהט-אויף ביז נאַכט דאָס פעלד!

די זון קומט צו דערמאַהנען
די נאַכט: „אָוועק פון דאַנען —
איך מוז די וועלט בעשיינגען...
אַהן מיר איז ניט קיין וועלט!“
(מענין).

די הימעל זענען אָפּען,
די נאַכט איז ווייט אַנטלאָפּען —
מיט לעכען און מיט האָפּען
ווערט ליכטיג דאָרט אין וואַלד...

די טעכטער ציון'ס זינגען,
די זיסע ליעדער קלינגען —
וויבאַלד די ליעדער קלינגען
דאָן פּרעהט זיך יונג און אַלט! ...
די זון שמעהט הויך, די וועלדער בליהען...
דער ירדן וויעגט זיך שטילערהייד...
און דער לבנון קוקט אויף ציון, —
די אַלטע מומער וויינט פאַר פּרייד! ...
(ביים טאַנצען פאַלט דער פאַרהאַנג.)

האָסט ניט געהאט קיין מאָג קיין גוטען,
דו האָסט גענוג פאַרגאַסען בליט ...
כאָר : שמעה אויף, מײן האַרץ ...

דו האָסט געוויינט, דו האָסט געכעטען,
כ'האַב דיך דערהערט אין מײן געצעלט —
איך האָב צעבראַכען דיײנע קײמען,
איך האָב געעפּענט דיר די וועלט ...
כאָר : שמעה אויף, מײן האַרץ ...

III. די מעכטער ציון'ס זינגען.

(די סצענע שמעלט פאַר אַ באַרג—אויף דעם באַרג זיצען יונגע מיידלעך און קינדער ...)

מענער זינגען, כאָר.

ק א נ מ א ר.

אוי, הער ישראל—אַט דאָס איז אונזערע הייליגע תורה,
פאַרבאַרגען אין איהר ליעגט דאָס הייליגע געבאַט —
די וועלט האָט געוואָלט אונז פאַרשמויסען אַהן מורא,
נאָר אַנדערש האָט גאָט מיט זיין ווילען געדאַכט, גרויסער גאָט!
ס'גיסט מעהר קיין בלוט, און דאָס האַרץ שלאָגט אַהן פּחד, אַהן מורא ...
פריי ביזט דו אַצונד מיט דיין ווייב, מיט דיין קינד—וואויל איז דיר!
די שמחה איז גרויס—ס'איז באמת אַצונד שמחת-תורה!
ווי העל שיינט די זון—ס'איז אונמעגליך צו קוקען אין איהר!

אין שלאָף פיהלמ נים דער מענטש אזוי ביטער דעם שמאָרץ...
אין שלאָף רוהט די נשמת, דאָס פארביטערטע האָרץ...
דארטען אונטער דעם בוים שלאָפט זיך רוהיג דער יוד...
אוי, דאָס פנים איז שוואַרץ, יעדער אבר איז מיעד;
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פים...
נאָר ער שלאָפט אזוי שמאָרק, נאָר ער שלאָפט אזוי זים!...

II. שמעה אויף!

(אונטער דער סצענע הערט מען
זינגען אייניגע מענער-שטימען
(כאָסען). דער כאָר איז אויף
דער סצענע).

די זון שמעהט הויך, די וועלדער בליהען,
פון צפון וועהט אַ קיהלער ווינד.
שמעה אויף מיין האָרץ—נים ווייט איז ציון,
געשלאָגען האָט די שעה אַצינד.
כאָר (בים)
שמעה אויף, מיין האָרץ—און האָב נים מורא,
נים יאָגען וועט נאָך דיר דער פיינד —
פאר דיר וועט געהן די הייליגע תורה
און אויסגעשמרעקט וועט זיין מיין האַנד!...
כאָר: שמעה אויף מיין האָרץ...

דו האָסט גענוג, מיין האָרץ, געלימען
אויף יעדען שריט, אויף יעדען טריט;

ניטע, וועקט איהם ניט אויף—וואויל דעם אַרימען יודען!
געהט פאַרביי, געהט אַוועק! לאַזט איהם רוהען צופרידען...
אין שלאָף פיהלט ניט דער מענש אַזוי ביטער דעם שמאַרץ,
אין שלאָף רוהט די נשמה, דאָס פאַרביטערטע האַרץ...

דאָרט אונטער דעם בוים שלאָפט זיך רוהיג דער יוד...
אוי דאָס פנים איז שוואַרץ, יעדער אבר איז מיעד;
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פים,
נאָר ער שלאָפט אַזוי שמאַרק, נאָר ער שלאָפט אַזוי זיס!...
ער איז איצטער אין וועג—אי בייטאַג, אי ביינאַכט;
ער איז איצטער אין וועג—אי פאַרשטויבט אי פאַרשמאַכט...
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פים,
נאָר ער שלאָפט אַזוי שמאַרק, נאָר ער שלאָפט אַזוי זיס!...
ניטע, וועקט איהם ניט אויף—וואויל דעם אַרימען יודען!
געהט פאַרביי, געהט אַוועק! לאַזט איהם רוהען צופרידען...
אין שלאָף פיהלט ניט דער מענש אַזוי ביטער דעם שמאַרץ,
אין שלאָף רוהט די נשמה, דאָס פאַרביטערטע האַרץ...

און סע חלומ'ט זיך איהם, אַז ס'איז יום-טוב אַצינד
און ער זיצט אין דער היים מיט זיין ווייב, מיט זיין קינד...
ס'איז אַ ברכה פון גאָט—ער האָט יום-טוב געמאַכט,
און ער שמייכעלט צום קינד, און ער קישט עס און לאַכט...
און ער זאָגט צו דעם קינד: „עס דאָס שטיקעלע ברויט!“...
און ער זאָגט צו דעם קינד: „דו ווייס קיין מאַל קיין נויט!“...
און ער זאָגט צו דעם קינד: „ווייס קיין צער און קיין פיין!“
און ער זאָגט צו דעם קינד: „פאַר דיין קאַפּ זאָל מיר זיין!“
ניטע, וועקט איהם ניט אויף—וואויל דעם אַרימען יודען!
געהט פאַרביי, געהט אַוועק! לאַזט איהם רוהען צופרידען...

און די זון און די זון שיינט און שפיגעלט זיך הויך! ...
ניטע, וועקט איהם ניט אויף—וואויל דעם ארימען יודען!
געהט פארביי, געהט אַוועק! לאַזט איהם שלאָפֿען צופרידען...
אין שלאָפֿ פיהלט ניט דער מענש אַזוי ביטער דעם שמאַרץ...
אין שלאָפֿ רוחט די נשמה, דאָס בלוטיג האַרץ...

דאַרמען אונטער דעם כוים שלאָפֿט זיך רוהיג דער יוד...
אוי, דאָס פנים איז שוואַרץ, יעדער אבר איז מיעד,
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פים...
נאָר ער שלאָפֿט אַזוי שטאַרק, נאָר ער שלאָפֿט אַזוי זיס!...
ער איז איצטער אין וועג—אי בייטאָג אי ביינאַכט, —
ער איז איצטער אין וועג—אי פאַרשטויבט אי פאַרשמאַכט.
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פים,
נאָר ער שלאָפֿט אַזוי שטאַרק, נאָר ער שלאָפֿט אַזוי זיס!...
ניטע, וועקט איהם ניט אויף—וואויל דעם ארימען יודען!
געהט פארביי, געהט אַוועק! לאַזט איהם רוהען צופרידען...
אין שלאָפֿ פיהלט ניט דער מענש אַזוי ביטער דעם שמאַרץ...
אין שלאָפֿ רוחט די נשמה, דאָס פאַרביטערטע האַרץ...

און סע חלומ'ט זיך איהם גאָר אַ נייע מין וועלט,
אַזוי גרויס ווי די וועלט, זעהט ער, ציהט זיך אַ פעלד...
יודען שניידען און זאַמלען און בינדען דאָס ברויט... —
די זון זעצט זיך, דער הימעל איז פויערדיג רויט...
און זיי רופען צו גאָט: „מיט דיין האַנד, מיט דיין מאַכט
האַסט דו אָפגעטוילט מאַג פון דער נאַכט, גרויסער גאָט
און דער באַרג, און דער טאַהל זינגען אַלע „אחד“!...“

דער יוד אים וועג.

(טראגיק)

I. דער הלום.

דארטען אונטער דעם בוים שלאפט זיך רוהיג דער יוד ...
אוי זיין פנים איז שווארץ, יעדער אבר איז מיעד;
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פיס ...
נאר ער שלאפט אזוי שטארק, נאר ער שלאפט אזוי זיס! ...
ער איז איצטער אים וועג אי בייטאג אי ביינאכט,
ער איז איצטער אים וועג אי פארשמויבט אי פארשמאכט.
יעדער אבר איז מיעד, און צובלוטיגט די פיס ...
נאר ער שלאפט אזוי שטארק, נאר ער שלאפט אזוי זיס! ...
נימע, וועקט איהם ניט אויף—וואויל דעם ארימען יודען!
געהט פארביי, געהט אוועק! לאזט איהם רוהען צופרידען!
אין שלאף פיהלט ניט דער מענטש אזוי ביטער דעם שמארץ;
אין שלאף רוהט די נשמה, דאס פארביטערט הארץ ...

און עס חלומ'ט זיך איהם גרינע וועלדער אין מאהל,
בלומען בליהען אויף זיי אהן אן עק, אהן א צאהל ...
און וואס טיפער ער געהט אי וואלד-אויס, אי וואלד-אין —
שוינט די זון אויף איהם מעהר מיט איהר פראכט, מיט איהר שיין ...
ער דערמאנהט זיך אצונד אן אמאליגער צייט
וויפיל לייד, וויפיל צער—ער האט נעכרך געהאט ...
ער דערמאנהט זיך אצונד—אוי די צייט איז ניט ווייט —
ס'איז פארשוואונדען די צייט און פארוועקט ווי דער רויך ...

היינט זאגט מיר טאקי כנאמנות
צי קאן אזוינס גאטעניו בענשען?

האָטש אין דער מלחמה פערשטעה איך מיר וועניג—
וואָס האָט מען דאָ צו שמועסען:
איך זאל זיין דער פרויסשער קעניג
וואָלט איך פארבאָטען צו שיסען;
איך וואָלט ניט דערלאָזט אזוינע רציהות,
איך וואָלט געזאָגט אַהן מורא:
אַנשטאַט זיך צו שלאָגען—ביידע מלוכות
בעסער געהן צו אַ דין-תורה! ...

דערנאָך געהן מיר צו גאָסט צו אונזערע שכנים,
מען רעדט זיך אויס דאָס האַרץ צו כּיסליך,
ווי מיר וועלען זיין אין ציון איך-איינעם,
מען רעדט און מען קנאַקט זיך ניסליך.
אוי, איך וועל אייך זאָגען, מייערע קינדער,
די מעשה איז ניט קיין נייע —
אַז גאָט וויל מאַכט ער די גרעסטע ווינדער
ביי זיך אין דער מאַסטערסקייט!

נאָר די יום-טוב/דיגע טעג פארגעהען,
האַרצעדיגער טאָטע!
ווידער שניידען, ווידער געהען,
ווידער לעגען אַ לאַטע;
ווידער ציהט זיך דאָס אַלטע לעבען,
אוי וועה, חנה, סערדצע-לעבען,
צי האָסט דו ניט וואָס צו פערבויסען?!

דאָס האַרץ איז זיך פשוט טאַקי מחיה,
ניט דאָ קיין גריזאַמע:
חנה מהומ-אַן מלבושים נייע,
און איך מיין קאַפּאַמע! ...

די קינדער זאָט—ס'איז טאַקי אַ חדוש,
זיי שפּילען אַקח-און מקח.
נאָך דער שול מאַך איך אַ גומען קדוש
און פּערביים מיט קאַרענעם לייקער.
צו די פּיש האָב איך קיין טענה —
זענען גוט געפּעפּערט און געזאַלצען:
אַז מען נעהמט זיי אין מויל—לעבען זאָל חנה —
ווערען זיי אין מויל צעשמאַלצען!

דאָס גלעזעל וויין איז לויטער ווי דער הימעל
און וואַרימט ווי אַ פעליץ אים ווינטער:
נאָכ'ן בענשען האַפּ איך אַ גומען דרימעל
און חנה האַרבעלט אינטער.
דאָ האַפּ איך מיך אַף—ס'איז ניט קיין וואונדער,
מען טאַר קיין צייט פּערליערען.
נעהם איך מיר חנה און ביידע קינדער
און געה מיר אויפ'ן שליאַך שפּאַצירען!

באַלד טרעף איך אונזער קאַמפּאַנדע דאַרטען,
מען רעדט פון דער מלחמה,
ווי מען מאַכט פּושקעס אַלערליי סאַרטען,
מען לייגט מענשען אין דער אדמה.
מען פּערגיסט בלוט אַהן רחמנות —
מענשען קוילענען מענשען;

יעדער דימענט צוגעהט זיך אין טרעהרען,
יעדעס פעריל צוגעהט אין א טרעהר! ...
דער מענש פיהרט מיט דעם גליק א מלחמה,
נאר דאס גליק איז פארהאנגען, פארשמעלט ...
און די וועלט איז איין אלטע נשמה,
ווייל ס'איז יעדע נשמה א וועלט! ...

דאס פרעהליכע שניידעריל.

אז דער יום-טוב הייבט זיך אן צו באווייזען
ווער איך ביי מיר א גדול:
איך לעג-אוועק מיון שעער און אייזען.
און וואו כ'האב ביי מיר נאר א נאָדיל.
אויפגעהערט נעהען, ארכייט זוכען,
הארצידיגער מאַמע!
אביסעל וויין אים יום-טוב צו פארזוכען
איז בעסער ווי צו לייגען א לאַמע!
אז דער יום-טוב קומט, ווערט מיר אביסעל
פרעהליך אויף דער נשמה;
בפרט אז גאט גיט, ס'איז דא אין שיסעל —
ווערט דאס לעבען א נחמה.

פון איהר טיעף ביז די ליכטיגע שמערען
געהט א פרעהליך געזאנג אויף דער וועלט:
בערג און מהאל גיסען פרייד-פולע טרעהרען,
יעדעס ביימעלע פרעהט זיך און קוועלט! ...

און די זון געהט דא קיינמאל ניט אינטער,
און זי קוקט פון דעם הימעל אראפ ...
בלומען בליהען אי זומער אי ווינטער,
און די צוויגען זיי וויאנען ניט אפ ...

דער מענש לעבט זיך אין פרייד, אין נחמה:
אויף דערויף איז דאס לעבען געשמעלט ...
אוי די וועלט איז א יונגע נשמה,
ווייל ס'איז יעדע נשמה א וועלט! ...

II

קוקט אייך צו צו דער וועלט, צו דער שענער:
זי איז אלט, זי איז מאט, זי איז מיעד ...
שוין באקלאגט האט די וועלט דא ניט איינער
אין זיין טרויעריג, וויינענדיג ליעד.

אין איהר טיעף ליגען אוצרות פערבארגען:
דימאנטען און פעריל—א שרעק ...
נאָר איהר האַרץ איז פאראומערט מיט זארגען,
שמענדיג וויינט זי און קלאַגט אַהן איין-עק ...

פון די אוצרות וואָס קאָן פון זיי ווערען
אז דאָס לעבען איז בימער און שווער ...

ריקעלי,
מיקעלי —
פאר'ן קייסער נאָר צו שטעלען!
כליג און טראַכט
טאָג ווי נאָכט:
וואָס איז דאָס מיט דיר, בנימין?
ביזט שוין באַלד
צוואַנציג אַלט —
און ביזט אַ בחור נאָר, בנימין?
אונזער שטאָדט
איז אַ סאָד
פון הוילע שענע בלומען...
קלויב דיר אויס
פון זיי אַ רויו
מיר צוליעב, בנימין!

די וועלט.

I.

קוקט אייך צו צו דער וועלט צו דער שענער:
זי איז יונג, און זי שיינט און זי בליהט! ...
שוין באַזונגען די וועלט האָט ניט איינער
אין זיין פרעהליכער, רוישענדער ליעד.

קלייב דיר אויס

פון זיי א רויו

מיר צוליעב, בנימין.

צירעלי,

מירעלי,

גאלדענע צוויי קינדער ;

גימעלי,

רימעלי —

כ'אָג דיר : גאַר אַ וואונדער !

פערעלי,

שרעלי —

גאַר צוויי שענע מויבען !

פעסעלי,

געסעלי —

וואָס איז דאָ צו קלויבען ?

חנהלי,

בריינעלי —

אוי אַ דימאָנט יעדע ...

רחלי,

ברכהלי —

הימעל-שמערען ביידע !

חינציניו,

שפּרינציניו —

קענען נור געפעלען !

דאָס ליכט איז אויסגעגאנגען
נאָר ס'נעהט ניט אויס מיין קלאַנג...
איך נעה און נעה,
איך זעה, איך זעה
ס'איז שוין געוואָרען מאַג!
אַפגעריסען האָט זיך דער פאָדיום
ווי-מיין האַרץ אויף צוויי...
טרעהרען גיסען, טרעהרען טראַפּען אויף זיי...
דאָס פנים, דאָס פנים
ווי דער מוויט בלאַס;
דער פאָדיום, דער פאָדיום
פון טרעהרען נאָס!

די באַבע.

כ'ליג און טראַכט
מאָג ווי נאָכט
נאָט זאָל מיך דערהערען --
ביזט שוין באלד
צוואַנציג אַלט
צייט אַ חתן ווערען.
אונזער שמאָדט
איז אַ סאָד,
וואַקסען דען ניט בלומען? ...

איחר וועהטאָג אלע מאל.
כ'נעה מאַרגען צו דער מאמען
אויף אַ גאַנצע נאַכט ...
מאמע, איך האָב דיר מוין נשמה געבראַכט.
דאָס פנים, דאָס פנים
א. ז. וו.

דוד האָט אַבגעשיקט די תנאים,
וועה איז מיינע יאַהר! ...
איך נעה און נעה,
איך זעה, איך זעה
גענאַרט האָט ער מיך גאַר!
ער נעהט איין אַנדער מיידעל,
אַ כלה יא מיט געלד ...
וויסט און פינסטער איז מוין וועלט!
דאָס פנים, דאָס פנים
א. ז. וו.

ביי דער שווערסטער אַרבייט
שמעהט דוד'ס בילד פאַר מיר ...
איך נעה און נעה,
איך זעה, איך זעה
גליקליך איז ער מיט איחר!
גאַר וואָס איז זי דאָ שולדיג —
זי האָט דאָך אויך אַ האַרץ ...
אפשר פיהלט זי דעם אייגענעם שמאַרץ!
דאָס פנים, דאָס פנים
א. ז. וו.

קומען וועט
אמאל דער טאג,
קומען וועט דער שענער!
קינד, ניט ווין
און ניט קלאג,
פארשוין דער מאמע'ס ביינער!

דער פאָדיום.

די זון האט זיך באהאלטען,
איחר שיין איז שוין ניטאָ...
איך נעה און נעה,
איך זעה, איך זעה
די נאכט, די איז שוין דאָ.
יעדער שטאך מיט דער נאָדעל
טהוט מיר אַ שטאך אין האַרצען,
קיינער ווייס ניט מין פּיין און מיינע שמאַרצען...
דאָס פּנים, דאָס פּנים
ווי דער טויט בלאָס;
דער פּאָדיום, דער פּאָדיום
פּון טרעהרען נאָס!

דער מאמע איז געשמאַרבען,
די מאמע אין שפיטאל.
איך נעה און נעה,
איך זעה, איך זעה

קומען וועט
דער טאג צוגעהן
קומען וועט דער שענער —
מיר זאל זיין
פאר דיר, מיין זוהן,
און פאר דינע ביינער! ...

קינד, ניט קלאג
און ניט וויין,
דו דארפסט דאס הארץ פארשליסען ...
אויף דעם פעלד
בין איך געווען
דעם טאמען לאזען גריסען.

דו מיין קרוין,
דו מיין הארץ,
נעהם-צו דער מאמע'ס ברכה ...
אזוי גרויס
ווי דאָ מיין שמארץ
זאל גרויס זיין דיין הצלחה! ...

זיי געזינד
מיט ווייב און קינד ...
איך בין דיין טרייע מומער!
וואָס-זשע וויינסט
דו אזוי אַצינד,
באַקלאַגסט זיך אזוי בימער?

דער מאמע'ס ענטפער.

אוי דיין בריעף
האט מיר טיעף
דאס הארץ אויף צוויי צושנימען ;
גאט אליין
האט געזעהן
וואס איך האב דא געלימען.

יעדעס ווארט
אין בריעף צו מיר
האט איך אויסגעקישט באזינדער ;
איך בין געוועזען
נעבען דיר
און נעבען מיינע קינדער ! ...

גאט וועט געבען
מיר וועלען זיך זעהן —
גאט'ס ווילען ווייסט ניט קיינער ...
קומען וועט
דער טאג צוגעהן —
קומען וועט דער שענער ! ...

דאָס ווייס דער מענש, דאָס ווייס דער מינדסטער :

אַהן אמת איז דאָס לעבען פינסטער ;

אַהן אמת איז דער מענש אַ קרבן,

אַהן אמת איז ער ווי געשמאַרבען !

אמת ! אמת !

אַהן אמת איז ער ווי געשמאַרבען ! ...

האַמש ווייס פאַריאַגט, האַמש ווייס פאַרטריבען,

דער אמת איז אונז פאַרט געבליבען ...

ער איז פאַר אונז אַ קול-מבשר,

ער קומט ווי בוימעל אויף דעם וואַסער

אמת ! אמת !

ער קומט ווי בוימעל אויף דעם וואַסער !

לאַמיר דעם אמת, ברידער, זינגען,

ווייס, הויך זאָל אויף דער וועלט ער קלינגען !

אויף אמת שמעהט דאָס גאַנצע לעבען ...

דעם אמת האַט אונז גאַט געגעבען !

אמת ! אמת !

דעם אמת האַט אונז גאַט געגעבען !



דער אמת (*).

====

לאַמיר דעם אמת, ברידער, זינגען,
זייט הויך זאל ער אויף דער וועלט קלינגען!
אויף אמת שמעקט דאָס גאַנצע לעבען...
דעם אמת האָט אונז גאָט געגעבען!
אמת! אמת!
דעם אמת האָט אונז גאָט געגעבען!

דער אמת איז די הייליגע תורה!
זאָגט הויך דער וועלט דאָס וואָרט אַהן מורא...
ווי באלד דער מענטש וועט בעסער ווערען,
וועט אויך די גאַנצע וועלט דאָס שווערען...
אמת! אמת!
וועט אויך די גאַנצע וועלט דאָס שווערען!

אוי, וויפיעל טרעהרען איז פאַרגאַסען,
אוי וויפיעל טייכען בלוט געפלאַסען,
נאָר פאַר דעם טויט און אונטער שטיינער
בלייבט אונזער שירה: „גאָט איז איינער!“
אמת! אמת!
בלייבט אונזער שירה: „גאָט איז איינער!“

(* פון דער ליעד הויכט זיך אן א צווייטע טייל פון טייע, אין ערגעץ נאָך נישט געדרוקטע ליעדער, פערבליבענע נאָכין טויט פון מחבר.

לחיים אונזערע ברידער!
לחיים אונזערע פריינד!
קלינגט הויך, קלינגט הויך, איהר ליעדער
אויף תמיד אזוי ווי היינט.

די זון איז אויפגעגאנגען,
זי שיינט אין יעדען אָרט ...
מיט הימעלשע געזאנגען
פליהען פייגעל דא און דארט!
הער! זיסע ליעדער קלינגען —
זיי נעהמען דאס הארץ ארויס ...
זיי קלינגען, זיי באזינגען
די וועלט ווי זי איז גרויס!



די זון.

====

די זון איז אויפגעגאנגען,
עס שיינט אין יענעם אָרט...
מיט הימעלשע געזאנגען
פליהען פייגעל דא און דארט!
הער! זיטע ליעדער קלינגען —
זיי געהמען דאס הארץ ארויס...
זיי קלינגען, זיי באזינגען
די וועלט ווי זי איז גרויס!

ווי זאל די זון ניט שיינען,
די פייגעל זיך ניט פרייהען:
גאט פיהרט אונז אויס פון דאנען,
אויס טרעהרען, אויס געוויין!
די הענד שוין אויפגעבינדען...
צעבראָכען ליגט די קייט...
דער גלות איז פארשווינדען!
פארשווינדען צער און לייד!
מיו וואן די זון וועט זונקען —
דערלאנגט דעם בעסמען וויין!
לחיים וועל איך טרינקען:
לאז גאט מצליח זיין!

אין ציון, אונזער הייליג אָרט,
וועלען מיר בלומען זייען דאָרט.
ביימער ביו אין הימעל הויך,
און אתרוגים אויך.
שרייט-זשע, קינדער, צום בורא-שמים:
„לשנה הבאה בירושלים“!

פיהלען וועלען מיר ניט קיין נויט,
גאָט וועט אונז געבען תמיד ברויט,
יעדעס פעלד מיט ברויט באַשיט —
גיט קיין עין-הרע ניט! —
שרייט-זשע, קינדער, צום בורא-שמים:
„לשנה הבאה בירושלים“!

דערמאָנט אייך, קינדער, נאָר אַז דעם,
אַז מיר וועלען זיין אין אונזער היים,
וועט זיך ניט גיסען, קיינמאָל ניט,
יודיש, יודיש בליט...
שרייט-זשע, קינדער, צום בורא-שמים:
„לשנה הבאה בירושלים“!

אַז אַ פּרעמדער וועט קומען אין אונזער לאַנד,
וועלען מיר איהם פריינדליך געבען די האַנד:
נאָר דער קען יענעמס צער פארשמעהן,
ווער עס האָט געלימען אַליין...
שרייט-זשע, קינדער, צום בורא-שמים:
„לשנה הבאה בירושלים“!

פון הייסע טרעהרען
וועט ווארעם ווערען —
נאָט איז אַ פאַטער—אוי! אוי! אוי!
פון הייסע טרעהרען
וועט ווארעם ווערען —
נאָט איז אַ פאַטער—אוי! אוי! אוי!

לשנה הבאה בירושלים!

צי ווייסט איהר ווי עס הייסט דאָס אָרט,
די זון געהט קיינמאָל אונטער דאָרט?
איך וועל איך זאָגען מיט איין וואָרט:
„ציון“ הייסט דאָס אָרט.
שרייט-זשע, קינדער, צום בורא-שמים:
„לשנה הבאה בירושלים!“

איהר זעהט דאָך, קינדער, מן-הסתם:
די זון זי שפיגעלט זיך אין ים.
דאָס שפיגעלט זיך אונזער גליק,
געהט נאָר טהוט אַ קוק.
שרייט-זשע, קינדער, צום בורא-שמים:
„לשנה הבאה בירושלים!“

איך קאן קיין ברויט די קינדער געבען—אוי, אוי, אוי!

ס'איז נאָר אַ וואונדער ווי זיי לעבען—אַט אַזוי!

אוי נימע, קינדער,
ס'איז ניט קיין וואונדער:
גאַט איז אַ פאַמער—אוי! אוי! אוי!

ביס.

צ'ז אונזער מזל שוין באַגראַבען—אוי, אוי, אוי!

צי וועלען מיר אויף שבת האַבען—אַט אַזוי!

אוי דבורה לעבען,
גאַט וועט געבען:
גאַט איז אַ פאַמער—אוי! אוי! אוי!

ביס.

דער פעטער פסח קומט צעלויפען—אוי, אוי, אוי!

געה פרויז אויף יום-טוב מצות קויפען—אַט אַזוי!

אוי דבורה, דבורה,
האַב ניט מורא:
גאַט איז אַ פאַמער—אוי! אוי! אוי!

ביס.

דער ווינטער איז מיט כעס געקומען—אוי, אוי, אוי!

צוויי שיימליך האַלץ וואו וועלען מיר געהמען—אַט אַזוי!

וואָס הער איך וועלמען,
פרעכט און קעלמען? —
גאַט איז אַ פאַמער—אוי! אוי! אוי!

ביס.

דו ווייסט דער ווינטער וועט פאַרפליהען, אוי, אוי, אוי!

איך זעה, די זון געהט אויף אין ציון—אַט אַזוי!

גאָט איז אַ פאָטער.

(א לייער פון רובמעניען).

=====

האָטש כ'בין פארשאַלטען דאָ פון יעדען—אוי, אוי, אוי
האָטש כ'לעב אין צרות און אין ליידען—אַט אַזוי!
נאָר ווי פאר'ן עמוד,
זינג איך תמיד:

גאָט איז אַ פאָטער—אוי, אוי, אוי!
נאָר ווי פאר'ן עמוד
זינג איך תמיד:

גאָט איז אַ פאָטער—אוי, אוי, אוי!

איחר שלאַנט מיט אייזערנע מיך ריטער—אוי, אוי, אוי!
איחר מאַכט מיין לעבען שווער און ביטער—אַט אַזוי!
נאָר בנאמנות,
ס'איז אַהן סכנות:
גאָט איז אַ פאָטער—אוי! אוי! אוי!

איחר מעגט מיך מוטשען, מיר דערקומשען—אוי, אוי, אוי!
מיך שלאַגען, יאָגען, שמעכען, ברעכען—אַט אַזוי!
אוי-וועה! אוי-וועה!!
גם זו למובח,
גאָט איז אַ פאָטער—אוי! אוי! אוי!

פון גליק פארטריבען,
בין איך געבליבען,
אָהן ווייב, אָהן קינד אַט דאָ אליין ...
די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
און עלענד בין איך ווי אַ שמיין.

ביים {

איך האָב געהערט זאָגען,
מ'וויל מיך פאַריאַגען
ארויס פון דאָרף און פון דער מיהל ...
די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
אוי, אָהן איין עק און אָהן אַ ציעל ...

ביים {

וואו וועל איך וואוינען?
ווער וועט מיך שווינען? —
איך בין שוין אַלט, איך בין שוין מיד ...
די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
און אויך מיט זיי געהט־אויס דער איד ...
די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
און אויך מיט זיי געהט־אויס דער איד ...



דעם מיהלנער'ס טרעהרען.

====

אוי וויפיעל יאָהרען
זענען פאַרפאַהרען,
זינט כ'בין אַ מיהלנער אַט-א-דאָ...
די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
איך בין שוין אַלמ, און גרייז און גראַה,
די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
איך בין שוין אַלמ, און גרייז און גראַה.

ס'איז טעג פאַראַנען,
כ'זויל מיך דערמאָהנען,
צי כ'האַב געהאַט אַ שטיקעל גליק? ...

די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
קײַן ענטפּער איז נישט צוריק. } ביס.

מיין טרייע מינצי,
מיין קינד מיין שפּרינצי,
אוי וועה, אַ יאַמער, אוי אַ שרעק!

די רעדער דרעהען זיך,
די יאָהרען געהען זיך,
מיט זיי זענט איהר אויך באַלד אַוועק. } ביס.

אזוי האָבען זיי געהיליעט ביזן האַלבער נאַכט ...

„באַבעלע—זאָגט דער זיידע— אַ גומע נאַכט!“

שלאָף מיר געוונד, און דעק זיך גוט צי —

אַכציג ער, און זיבעציג זי.

דער זיידע איז געוועזן שוין זעהר אַלמ,

איז ער אַנשלאָפּען געוואָרען באַלד ...

די באַבע האָט ניט געקאָנט מאַכען די אויגען צי —

אַכציג ער, און זיבעציג זי.

זי האָט זיך דערמאָהנט אַט דאָ ליגענדיג אין בעט,

ווי מע האָט איהר „נאַמען“ פאַר אַ חתן גערעדט ...

אַ מופּלג איז ער געווען און שען דערצי —

אַכציג ער, און זיבעציג זי.

די באַבע האָט אָנגעהויבען צו דרימלען מיט אַמאָל,

איהר הלום וועל איך אייך דערצעהלען איין אַנדערס מאָל ...

לאָמיר זיי ביידע שוין לאָזען צו ריה —

אַכציג ער, און זיבעציג זי.



דער זיידע האָט זיך געוואַשען פון דער זילבערנער טאַץ,
אויפגעגאַסען האָט דאָס אייניקעל, איך זאָג אייך, אַ שאַץ:
יענטעלע די שוואַרץ-הניוודיגע, אַט-אַ-די. —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

דער עולם האָט זיך קיין עין-הרע געזעצט צום מיש,
און אַז מע האָט אויפגעגעבען די פייערדיגע פיש,
האַט אַדרשה געזאָגט רב הרשעלע-צבי —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

ווי דער זיידע איז געווען תמיד אַ פרומער איד,
יודען טהון גומס איז ער קיין מאָל ניט מיד,
דערפאַר העלפט איהם גאַט אי שפעט, אי פריה —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

און ווי די באַבע איז געווען אַ ווייבעלע מלא-חן,
דאָס ציהרינג פאַסט איהר נאָך איצטער, זאָגט אַליין!
די באַבע האָט געטהון אַ שמייכעל דערצי —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

דער עולם האָט גענומען צי ביסלעך וויין,
און דעם זיידען מיט דער באַבען אין ראָד אַריין;
די אייניקלעך האַבען געפליעסקעט צי —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

מע האָט געזעהען, דער עולם זאָל זיך ניט פריה צעגעהן,
דער פעטער ליבוש האָט זיך געלאָזט אַ קאַזאָק אַליין,
די מומע סאָסי איז געגאַנגען אַקעגען אויף איין קניה —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

דער זיידע מיט דער באבע.

=====

ס'איז היינט אַקוראַט געווען פּופּציג יאָהר,
אַז זיי לעבען אינאיינעם—דאָס אַלמַע פּאַר:
זיי האָבען זיך געעלמערט—קוקט אייך צי —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

האַטש דער זיידע מיט דער באַבע זענען קערץ און קליין,
נאָר דער זיידע מיט דער באַבע זענען מלאַ-חן:
ער מיט'ן שפיצעכדיגען בערדעלע, מיט'ן גוידערעל זי —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

גאָט האָט זיי מיט עושר און כבוד באַגליקט,
אים לעבען האָבען זיי זיך קיין מאָל ניט געקריגט:
נאָר „נאַמעלע“, נאָר „באַבעלע“ רופּען זיי זיך צי —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

זיי זענען היינט גענאַנגען ביידע אין שיל
און האָבען דאָרט געדאווענט טאַקי פּיעל;
גאָט האָט זיי געהאַלפּען—ברוך הוא —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

פון דער שיל זענען זיי אַהיים גענאַנגען גלייך,
אויפ'ן טיש איז שוין געשמאַנען לעקעד אַ סך,
און די אייניקליך האָבען געוואָרט שוין פון אין דער-פּרייה —
אַכציג ער, און זיבעציג זי.

דורך מאַהל און וועלדער יאָגט ער.
געהויקערט צו דער ערד;
מיט זיך אַ בעזעם טראַגט ער —
און קעהרט, און קעהרט, און קעהרט!

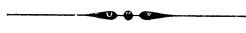
מיט שניי געבעט די פעלדער,
פאַרפרוירען שטעהט דער וואַלד,
די פעלדער און די וועלדער
זיי ברומען: קאַלט ... כ'איז קאַלט ...

אין בעט ליגט קראַנק מיין שיינדעל,
מיט איהר דאַס קליינע קינד ...
נישטאָ אין שטוב קיין שפענדיל,
אין פענסטער וויינט דער ווינט ...

ער שווייגט דער אַלטער זיידע,
ער מאַכט זיך ניט פון דעם;
ער לאַכט אין די פויסטען ביידע
און שאַקעלט מיט דעם גרעם ...

ער וויל קיינעם ניט שווינען,
חאַטש שריי, חאַטש וויין אַהן שעור ...
וואו צער און עלענד וואוינען,
דאַרט קלאַפט ער אין דער טיר.

אוי, העלפט מיר, קינדער, אינטער. —
קיין כחות איז ניטאָ ...
געקומען איז דער ווינטער,
דער ווינטער איז שוין דאָ!



דבורה, אַט האַסט דו באמת גענאַסען! —
לעבען זאָלסט דו, דאָס לעבען איז ליעב!!
אוי וועה! א. ז. וו.

קינדער, מיר האַבען שמחת-תורה,
שמחת-תורה אויף דער גאַנצער וועלט!
תורה איז די בעסטע סחורה! —
אזוי האַט דער רבי מיט אונז געקנעלט!

אוי וועה! אוי-אוי-אוי!
פרעהליך, קינדער, אַט אזוי!
רענדליך שימען זיך ווי זעק! —
פרעהליך אַהן איין עק!!

דער ווינטער.

אוי העלפט מיר, קינדער, אינטער, —
קיין כחות איז ניטאָ...
געקומען איז דער ווינטער,
דער ווינטער איז שוין דאָ!
ער פרעגט קיינעם קיין דעות,
ער קומט ווי צו זיך אַהיים,
מיט דער ווינטער באַרד און פאות,
מיט דער ווינטער, גרויסער ברעם.

איך וועל דיר זאָגען, אלסדינג איז בלאַטע, —
אבי מען איז ברוך-השם געזונד!
אוי וועה! א. ז. וו.

וואו איז בעריל, און וואו איז דוואַסי?
רוף זיי אלע אין שטוב אַרײַן!
די מומע סאַסי, דעם פעטער יוסי —
זאַלען זיי אלע פרעהליך זײַן!
אוי וועה! א. ז. וו.

שמחת-תורה—פון גאַט אַ מתנה —
זאַל אונז תמיד הייליג זײַן!
אפילו די שטערען מיט דער לבנה
זענען גענאַנגען טרונקען ווײַן!
אוי וועה! א. ז. וו.

דבורה! גיס-זשע נאָך אַן אַ גלעזעל
פון דעם יום-טובֿ/דיגען ווײַן...
וואָס האָסטו דו אַראָפּגעלאָזט דאָס נעזעל? —
אַ רוח אין מײנע שונאים'ס טאַטען אַרײַן!
אוי וועה! א. ז. וו.

אוי וועה, דבורה, וואָס האָסטו דו מורא,
כ'בין אַביסעל פרעהליך, כ'קען ניט שמעהן?
דבורה לעבען, אים שמחת-תורה
ווער איז ניט פרעהליך? זאָג אַלײַן!
אוי וועה! א. ז. וו.

צי עם דרעהען זיך מיט מיר די גאַסען,
צי עם דרעהט זיך מיט מיר די שטיב?

שמחת-תורה.

קינדער, מיר האָבען שמחת-תורה,
שמחת-תורה אויף דער גאַנצער וועלט!
תורה איז די בעסטע מחורה —
אזוי האָט דער רבי מיט אונז געקנעלט!

אוי וועה! אוי-אוי-אוי!
פרעהליך, קינדער, אַט אזוי!
רענדליך שימען זיך פון די זעק!
פרעהליך—אַהן איין עק!!

האַטש איך בין מיר איין אַרים יודעל,
און עס דאַרט מיר גוט דער מח,
שמחת-תורה זינג איך אַ ליעדעל,
און מאַך אַ גוטע כוסה אויך!
אוי וועה! א. ז. וו.

ווער סע קען ניט מיינע צרות
זאל זיי ניט קענען—זאג איך אייך;
נאָר טאַקי גלייך מיט אַלע שררות
בין איך אים שמחת-תורה רייך!
אוי וועה! א. ז. וו.

דבורה, גיב מיר די נייע קאַפּאַטע,
איך וועל זי אַגמהון טאַקי אַצונד.

— א שמיין איז אין אויג מיין שרה'לען געפאלען ...
דאס קינד איז געוועזען פונ'ם טויט אויף א האר.
זיי זענען דורך די פענסטער געקראכען,
געריסען, געבראכען ...

— „אוי וועה, זיידעניו, אוי וועה, זיידעניו, וועה איז די יאהר!“

— די ביינקלעך געבראכען, די קישענס געריסען —
דער פעך איז געפאלען ווי שניי אויף דער ערד ...
און מיט א פרעהליכען נגון
האבען געפיפט און געשריגען ...

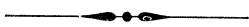
— „אוי וועה, זיידעניו, אוי וועה, זיידעניו, איין אומגליק
באשערט!“

— זיי זענען באפאלען דאס גרויס גית-המדרש ...
זיי גרויס איז געוועזען און טיף אונזער שמארץ!
די ספרים צעריסען,
פארפלעקט און צעשמיסען ...

— „אוי וועה, זיידעניו, אוי וועה, זיידעניו, ניט רייס אונז
דאס הארץ!“

— א רעגען האט געגאסען צו דער לוייה ...
אוי, ווער וועט פארגעסען דעם דאזיגען טאג!
אז מ'האט באהאלטען די ספרים
האבען געוויינט אלע קברים ...

— „אוי וועה, זיידעניו, אוי וועה, זיידעניו, א יאמער א קלאג!“



כאַהר :

לאַמיר, ברידער, שלעפען

לאַמיר, ברידער, שלעפען,

לאַמיר, ברידער, שלעפען

דעם גלות ווי ער איז גרויס! (ביס.)

ביז די שעה וועט שלאָגען,

ביז די שעה וועט זאָגען,

אז דאָס ליעד איז אויס! (ביס.)

פ ס ח .

— איך וועל אייך דערצעהלען דאָ, קינדער, אַ מעשה,

וואָס ס'האָט זיך געטראָפּען, אוי הערט אויס דאָ מיך!

וואָס ס'האָט זיך געטראָפּען,

וואָס ס'האָט זיך פּאַרלאָפּען —

— „אוי וועה, זיידעניו, אוי וועה, זיידעניו, מיר הערען דיך!

— מיר האָבען ביים מיש די הגדה געזינגען.

פסח געוועזען — אַ פּרעהליכער מאָג!

פּלוצים זעהען מיר שטיינער פליהען

אַהער און אַהין!

— „אוי וועה, זיידעניו, אוי וועה, זיידעניו, אַ יאַמער אַ קלאַג!“

דאָס מרויער-ליעד.

זינגער :

קאלט אין יעדען אבר,
פינסטער ווי אין קבר,
הינגער, צער און נויט ... (ביים).
שוואַרצע וואַלקען שוועבען,
שוואַרץ איז אונזער לעבען ...
אוי דאָס איז דער טויט! (ביים).

כאַהר :

לאַמיר, ברידער, שלעפען,
לאַמיר, ברידער, שלעפען
דעם גלות ווי ער איז גרויס! (ביים).
ביז די שעה וועט שלאָגען,
ביז די שעה וועט זאָגען,
אַז דאָס ליעד איז אויס! (ביים).

זינגער :

גרויס איז אונזער ליידען,
צער אונזער גן-עדן
און אין צרות רייך. (ביים).
גיסט אייך, גיסט אייך טרעהרען,
באלד וועט פון אייך ווערען
כלום אַ גאַנצער טייך ... (ביים).

מראם! מראם! דער קייסער אליין
האט מיר א מעדאל געגעבען.
איך האב איהם זוכה געווען צו זעהן —
הונדערט יאהר וועל איך לעבען!
מרא-מא-רא-רא! מרא-מא-רא-רא!
הונדערט יאהר וועל איך לעבען!

עס זינגט זיך ניט.

אוי, ענטפערט מיר, איך בעט איך זעהר,
וואס האב איך מיך אזוי צעזינגען?
דאס לעבען קומט-אן אזוי שווער,
דאס הארץ ווערט אקערשט ניט צעשפרינגען.

אי דא, אי דארטען טריפט זיך בליט...
אוי, ווערט פארשטימט איהר פּרעהליכע ליעדער!
דאס לעבען איז פארבימערט, ברידער,
עס זינגט זיך ניט, עס זינגט זיך ניט!

טראַטאַ-ראַ-ראַ! טראַטאַ-ראַ-ראַ!
מע זאל ניט הערען קיין שאַראַך!

דאָ לאַזען זיך די סאַלדאַמען פון דעם אַרט
גלייך צו דער אַטאַקע...
באַמבעס, קוילען, דאָ אין דאַרט,
ס'איז אַ מורא טאַקע!

טרנס! טראַס! פון אויבען אָן
שפיל איך און געה אין פייער,
פאלען וועל איך לעבען דער פּאַהן,
וואַרום זי איז מיר טייער!
טראַטאַ-ראַ-ראַ! טראַטאַ-ראַ-ראַ!
וואַרום זי איז מיר טייער!

נאָך דער מלהמה אַרום שבועות
האַב איך מיך אַהיים דערקליבען,
אַז רחל האָט דערזעהען, אַז איך בין אַהן אַ פּום,
איז זי הלשות געבליבען.

טראַס! טראַס! נימע וויין,
רחניו מיין לעבען!
דו זעהסט דאָך צו, אַז גאַט אליין
האַט געראַטעוועט מיין לעבען!
טראַטאַ-ראַ-ראַ! טראַטאַ-ראַ-ראַ!
האַט געראַטעוועט מיין לעבען!

אוי, וויינען, רחלע, איז מאַום,
לאַז איבער די טרעהרען אויף מאַרגען:
צי מיט אַ פּום, צי אַהן אַ פּום --
דערפאַר וועט גאַט שוין זאָרגען.

און דער גענעראל טהוט א געשריי :
„ספראווא ווואוואדאם סטרויסיא!“

טראם! טראם! דא פאלט אריין
די טרובע מיט א קול פון אייזען,
און איהר העלפט-אונטער דער באראכאן,
ווי זינגערליך דעם חזן.
טרא-טרא-טרא! טרא-טרא-טרא!
ווי זינגערליך דעם חזן!

אויף די מאניאזורעס איז אזוי שווער
גלייך ווי אין א מלחמה:
סאלדאטען לויפען אהין און אהער
פינען מיט דער נשמה...

טראם! טראם! דער מוזיקאנט
טאך זיך ניט זיין טועה:
דער גענעראל טהוט א מאך מיט דער האנד
שפילט ער שוין „קאמבאוויו“.
טרא-טרא-טרא! טרא-טרא-טרא!
שפילט ער שוין „קאמבאוויו“!

אמאל מוז מען שלאגען גאר דעם פיינד,
אונטערווייליכם איז גלייכער...
די סאלדאטען מיט דער ביקס אין דער האנד
לייגען זיך אויף די בייכער...

טראם! טראם! מ'האט אָנגעגרייט
גאנצע פעסער מיט פאראך;
דער גענעראל הייסט שפילען שמילערהייד,
מע זאל ניט הערען קיין שאראך!

מע האָט מיך געמאַכט פאַר אַ טרוכאַטש,
איך האָב געשפּילט ווי קיינער.
טראַט-טראַט-טראַט! טראַט-טראַט-טראַט!
איך האָב געשפּילט ווי קיינער.

כ'וויל אייך זאָגען, ס'איז ניט גרינג
אויף דער טרוכע צו טרוכען:
דאָ מוז מען פאַרשטעהן זיך אויפ'ן ווינק,
און גוטע אויהרען האָבען.

טראַם! טראַם! צו מאַכען „פּוּי!“
כ'לעבען איז אַ סך גרינגער:
דאָ מוז מען שפּילען אַט אזוי —
טראַט-טראַט-טראַט! טראַט-טראַט-טראַט!
און מאַכען מיט די פינגער!

איך וויל ניט פאַרלייקענען פאַר אייך,
איך פלעג מיך פּרעהליך פּיהלען,
אַז איך פלעג שטיקליך גאַר אַסך
אויף מיין טרוכע שפּילען.

טראַם! טראַם! אין ערשמען ריאַד
פלעג דער קאַמאַנדיר מיך שמעלען.
אַז איך פלעג שפּילען אויפ'ן פאַרד
פלעג דער קאַמאַנדיר אַנקוועלען.
טראַט-טראַט-טראַט! טראַט-טראַט-טראַט!
פלעג דער גענעראַל אַנקוועלען!

אַז די דיוויזיע טהיילט זיך אָפּ אויף צוויי
גאַרניזאָנעס גרויסע,

וואס טויג מיר דאס לעבען, איך וויל עס שוין ניט,
אז כ'האב מיינע פליגעל ניט מעהר ?

קינדער, אוי, זאגט מיר, וואו זענט איהר אצינד ?
אפגעריסען זענט איהר פון מיר !
ווי רייסט מיר מיין הארץ, און ווי וועה טהוט מיר מיין ווינד,
און ווי רינט פון מיר בליט אהן א שיעור !
אוי, קומט גיך צופלויגען, און שטילט מיר מיין בליט,
נעהמט-צו, אוי, מיין לעצטע טרעהר ...
וואס טויג מיר מיין לעבען, איך וויל עס שוין ניט,
אז כ'האב מיינע פליגעל ניט מעהר ! ...

תנחום דער טרובאמטש (*).

כ'וויל אייך דערצעהלען אקוראט
טאקע מיט גרויס אהאמטע,
ווי כ'האב געדיענט פאר א סאלדאט
אין דער ערשמער ראמטע.

טראם ! טראם ! א יונגאמטש
בין איך געווען מיט ביינער,

(* לאז דאס ליעד זיין א זכר צו אונזער „תנחום באראבאנטשויק“ עליו השלום פון זיטאמיר. ער איז געווען א יוד א גבר, איין אויסגעדיינטער סאלדאט מיט באקענבארדען און מיט עמליכע מעדאלען, מיט וועלכע ער פלעגט זיך שמענדיג בארוחמען. מיר, יודישע קינדער, האבען איהם שטארק ליעב געהאט דערפאר, וואס ער פלעגט אונז אלע פרויטאג לערנען „מארשירען“, לויפען, שייסען—האלטען מלחמה ...

אזוי איז צעבראכען אין מיר יעדער אבר,
אזוי די וועלט פינסטער—ווי זי איז גרויס...
אי, דעק דיך אויף גיכער, מיין פינסטערער קבר!
איך האלט דאס ניט אויס, איך האלט דאס ניט אויס!

דעם ארלער'ס קלאג.

איך האב אויך אמאל גרויסע פליגעל געהאט...
כ'פלעג פליהען אהער און אהין,
היינט ליג איך און בין פון דעם טויט שוין ניט ווייט,
איך קען מיך ניט ריהרען, ניט פליהען...
ארויסגעצאפט האט מען פון מיר שוין דאס בלוט,
קיין פליגעל ניטא... קוקט אהער...
וואס טויג מיר מיין לעבען, איך וויל עס שוין ניט.
אז כ'האב מיינע פליגעל ניט מעהר!

כ'פלעג פליהען, מיך הויבען ביז אין הימעל ארויף,
דורך וואלד, איבער בערג, איבער טהאל...
כ'פלעג אראפלאזען מיך צו דער ערד, אויף דערויף,
כ'זאל צום הימעל צוריק—נאך אמאל...
היינט ליג איך געקאוועט, געפענטעט גאנץ גוט,
א זיפן טהון—אי דאס איז מיר שווער...

ווי האַלט איך דאָס אויס!

ווי האַלט איך דאָס אויס—פאַרשמעה איך ניט, כ'לעבען.
ס'אוודאי פון גאַט אַזוי שוין באַשערט,
ביי יעדען איז אַ יום-טוב דאָס שטיקעלע לעבען
ביי מיר איז דאָס לעבען שוואַרץ ווי די ערד!
פאַר וואָס און פאַר ווען—דאָס פּרעגט שוין ניט איינער,
ס'פאַרענטפערט די קשיה: גאַט דו ביזט גרויס!
עס טרוקענט אין מיר דער מאַרץ פון די ביינער!
איך האַלט דאָס ניט אויס, איך האַלט דאָס ניט אויס!

ווי האַלט איך דאָס אויס—ס'אוודאי אַ וואונדער,
ווי כ'שלעפּ מיינע שלאַפע, געשוואַלענע פיס,
ווי כ'בלאַנזע-אַרום מיט מיינע אַרימע קינדער,
וואו איך געט, וואו איך קום איז מיר פינסטער און וויסט! —
דאָ טאָר מען ניט שמעהן, דאָ טאָר מען ניט ליגען,
דאָרט געהמט מען פון מיר די כחות אַרויס...
און אומעדום הער איך דעם אייגענעם גגון:
„איך האַלט דאָס ניט אויס, איך האַלט דאָס ניט אויס!“

אוי! יעדער פון אייך, צי רייך, צי אַרים,
האַט אונזער בית-עולם אוודאי געזעהן...
דאָרט שמעהן צעבראַכענע, פינסטערע קברים,
און מיף פון די קברים געהט אַ געוויין:

צי קומען וועט אמאל דער מארגען?
צי קומען וועט דער טאג אמאל?

ווי לאנג וועט זיין דער טאג פארבארגען?
„וואס הערט זיך, וועכטער, מיט דער נאכט?“
דער וועכטער זאגט: „עס קומט דער מארגען,
ווי לאנג עס זאל נישט זיין די נאכט...“

מרעהרען.

דו זאגסט אז אין צווייען איז גרינגער צו קלאגען,
צו וויינען אין צווייען ווערט גרינגער דער שמארץ, —
אוי, נימע, מיין ברודער, ווי קענסט דו דאס זאגען?
אין צווייען איז שווערער דאס אומגליק צו טראגען,
אזעלכע טרעהרען פארקלעמען דאס הארץ...

איינס קען איך דיר זאגען, איינס קען איך דיר שווערען:
מיין הארץ האב איך אויסגעוויינט לאנג שטילערהייד...
ווען קיינער פון אייך פלעג נישט זעהן מייע טרעהרען.
ווען גאט נאר אליין פלעג אין שטילען מיד הערען,
פלעג גרינגער מיר ווערען מיין צער, מיין לייד!...

די נאכט.

ס'איז פינסטער, פינסטער, וואלקען שמעקען,
זיי האט דער קאלטער ווינט געבראכט ;
אין חימעל איז קיין שיין צו זעהן,
ארעפגעלאזט האט זיך די נאכט.

פארלאהרען האט די וועלט איהר נאמען,
פארפינסטערט ליגט זי ווי זי איז גרויס,
פארוואלעט ליגען אלע בלומען,
געשטארבען ליגט די לעצטע רוין.

די בויער פון דעם וואלד דעם אלטען
זיי האבען זיך צו דר'ערד געלעהנט,
די חיות האבען זיך באהאלטען
און, אוי, דער מענש האט זיך צעווייגט :

וואס קאן די נאכט דעם מענשען געבען ?
וואס קאן איהם געבען די וויסטע קעלט ? —
פארוויסט, פארפינסטערט איז דאס לעבען,
פארוויסט, פארפינסטערט איז די וועלט !

די שיין, דער טאג האט זיך פארבארגען,
עס וויינען, קלאגען בערג און טהאל :

לאז די זון אונז בריהען, כראַמען,
 זי האָט אונז געשיינט צום גליק:
 זעהט דאָס ברויט איז אונז געראַמען...
 קינדער, קיינמאַל ניט צוריק!...

גרויסער גאַט! דו העלפסט דעם מענשען,
 אַז ער רופט צו דיר אין נויט!
 זאַלסט אונז ווייטער טאַקע בענשען
 מיט הצלחת און מיט ברויט!...

נעהמט-צענויף אייך אַלע אינאיינעם,
 נחת האַבען מיר שוין פיעל...
 אז דעם גאַלדענעם קראַנץ דעם שענעם
 פון די זאַנגען טראַגט איז שול.

לאַזען אונזערע קינדער וויסען
 פון אַ לעבען אויף דער וועלט,
 אַז דאָס ברויט, און יעדער ביטען
 איז פון אונזער אייגען פעלד!...

גרויסער גאַט! מיר זינגען ליעדער —
 דו ביזט אונזער הילף אַליין!
 נעהמט-צענויף די סנאַפּעס, ברידער,
 ביז די זון וועט אונטערגעטן!...
 נעהמט-צענויף די סנאַפּעס, ברידער,
 ביז די זון וועט אונטערגעטן!...

„ציון! ציון! גרויסער נאָמען!
ציון! ציון! הייליג וואָרט...
כ'האַב פון דאָרט געבראַכט די כלומען
און אַ צווייגעלע פון דאָרט“.

„אַט דאָס צווייגעלע דאָס גרינע
האַב איך דיר פון דאָרט געבראַכט,
וואו עס שיינט אונזער אמונה
אונזער קרוין און אונזער פראַכט!
דאָרט איז קיינמאַל ניט קיין ווינטער,
דאָרט איז קיינמאַל ניט קיין קעלט,
ווייל די זון געהט דאָרט ניט אונטער,
און זי שיינט די גאַנצע וועלט!“

דאָס ליעד פון דעם ברויט.

(געווידמעט די יודישע קאלאָניסטען, צו זינגען אין פעלד נאָך דער אַרבייט).

גרויסער גאָט! מיר זינגען ליעדער —
אונזער הילף ביזט דו אליין!
נעהמט צענויף די סנאָפּעס, ברידער,
ביז די זון וועט אונטערגעהן.
נעהמט-צענויף די סנאָפּעס, ברידער,
ביז די זון וועט אונטערגעהן.

ציון! דו וועסט אייביג בליהען,
תמיד ניי איז דיין געבאָט.
גרויסער גאָט! דו ביזט אין ציון—
ציון! דו ביזט גרויס ביי גאָט!

גרויסער גאָט! זאָלסט מיר באַשערען
צו-צופאַלען צו דיין ערד,
און פאַרגיסען הייסע טרעהרען,
אויב—איך בין ביי דיר דאָס ווערט.
צו-צופאַלען צו די קברים,
צו דער וואַנט פון דעם „געוויין“,
אוי! כ'בין אַבער אַלט און אַרים,
ציון וועל איך שוין ניט זעהן!...

כ'זועל פאַר אייך דאָ, קינדער, בעמען
גאָט דעם זיסען פריה און שפעט,
ער זאָל אייך אַהין בעגלייטען,
ווי'ר האָט אונז אַמאָל באַגלייט,
און אין ציונ'ס גרויסען גאַמען
און אין ציונ'ס הייליג וואָרט,
נייע בוימער, נייע בלומען
זאָל ער לאַזען וואַקסען דאָרט.

אז איך וועל אין קבר ליגען
וועט אַ פייגעלע צופליהען,
און וועט זינגען אַט דעם נגון
און דאָס ליעדעלע פון ציון:

זינגט העכער און העכער :
נאָט, דו ביזט גרויס!
באהאלט, מלכה, דעם בעכער,
דאָס לידעל איז אויס!
ביס-באָם! ביס-באָם!
ביס-באָם! ביס-באָם!

ציון.

פון דער וועלט פארזאָגט, פארטריבען,
און אין האַרצען מיט אַ ווינד,
בין אליין איך דאָ געבליבען
אַהן אַ קינד און אַהן אַ רינד.
אלע זענען זיך צעפאַהרען.
דער אַהער און דער אַהין,
און אויף מיינע אלטע יאַהרען
זינג איך מיר אַ ליעד פון ציון.

ציון! ציון! גרויסער נאָמען!
ציון! ציון! הייליג וואָרט!
אלטע בוימער! שענע בלומען
וואַקסען אויף דיין הייליג אָרט!

פונ'ם מאמען איז דער בעכער
געקומען צו מיר!
ביס-באָם! א. ז. וו.

מייערע מלכה, —
געזונד זאלסט דו זיין! —
פאר וועמען זאל איך טרינקען
דעם דאָזיגען וויין?
ביס-באָם! א. ז. וו.

לחיים וויל איך טרינקען
פאר דעם פינמעלע איד,
וואָס מומשעט זיך תמיד
און ווערט קיינמאל ניט מיד!
ביס-באָם! א. ז. וו.

לחיים וויל איך טרינקען,
און מאַקי אַהן איין עק,
פאר די וואָס זענען געפּאַתרען
אויף אייביג אַוועק!
ביס-באָם! א. ז. וו.

איך וואָלט טרינקען פאר מיינע שונאים,
נאָר זאָג זיי ניט אויס!
קוק—טרעהרען שפּריצען פונ'ם בעכער,
פון דעם בעכער אַרויס!
ביס-באָם! א. ז. וו.

דער בעכער.

מייערע מלכה —
געזונד זאלסט דו זיין! —
גיס-אָן אין בעכער,
אין בעכער דעם וויין.
ביס-באַם! ביס-באַם!
ביס-באַם! ביס-באַם!

פון דעם דאָזיגען בעכער,
ער גלאַנצט אזוי שטאַרק,
האַט געטרונקען מיין זיידע,
מיין זיידע אליין.
ביס-באַם! א. ז. וו.

ס'איז געווען שלעכטע ציימען,
ווי עס מאַכט זיך אַמאָל,
נאָר דעם בעכער האָט ער געהאלמען —
אייזען און שטאַהל!
ביס-באַם! א. ז. וו.

ער האָט משמח געווען אלע קינדער,
באַקענט איז דאָס דיר,

אין דער דירה איז נאָס און קאַלט,
דער בעל-הבית וועט מיך אַרויסוואַרפֿען באַלד.
דער מה טרוקענט גאַנצע נעכט ...
דער בעל-הבית איז אפשר גערעכט? ...

— גוט מאַרגען, משה, דיר!
— גוט מאַרגען, יענקעלע, דיר!
— וואָס הערט זיך עפּים, משה, ביי דיר?
— אַי! וואָס זאַל זיך הערען ביי מיר?
דער פּרייַז איז ביי מיר געווען,
איך האָב איהם געמוזט פאַרשטופֿען די ציין ...
איך וואַרף מיך ווי אין וואַסער אַ העכט ...
דער פּרייַז איז אפשר גערעכט? ...

— גוט מאַרגען, משה, דיר!
— גוט מאַרגען, יענקעלע, דיר!
— וואָס הערט זיך עפּים, משה, ביי דיר?
— אַי! וואָס זאַל זיך הערען ביי מיר?
איך בין קראַנק, איך שפּיי מיט בלומ,
אין בקור-הולים נעהמט מען מיך ניט ...
איך שמאַרב, איך געה-אויס ווי אַ לעכט ...
שאַ, ברודער, גאָט איז גערעכט! ...



נעבען קלייזעל.

— גוט מאַרגען, משה, דיר!

— גוט מאַרגען, יענקעלע, דיר!

— וואָס הערט זיך עפּים, משה, ביי דיר?

— אַי! וואָס זאַל זיך הערען ביי מיר?

דאָס לעבען איז צוקער-זים:

איך ווער פאַרשוואַרצט פון דעם קאַפּ ביז די פּים...

דאָס לעבען בייגט, דאָס לעבען ברעכט...

איך וויין... איך בין אפּשר גערעכט? ...

— גוט מאַרגען, משה, דיר!

— גוט מאַרגען, יענקעלע, דיר!

— וואָס הערט זיך עפּים, משה, ביי דיר?

— אַי! וואָס זאַל זיך הערען ביי מיר?

איך הונגער אַ גאַנצע וואָך,

ניט לאַנג וועל איך שלעפען נאָך...

דאָס ווייב שרייט: משה, ס'איז שלעכט...

דאָס ווייב איז אפּשר גערעכט? ...

— גוט מאַרגען, משה, דיר!

— גוט מאַרגען, יענקעלע, דיר!

— וואָס הערט זיך עפּים, משה, ביי דיר?

— אַי! וואָס זאַל זיך הערען ביי מיר?

נעהמט זיך אריין אין רעדעל —
שצט נאָר שצט!
זי דרעהט זיך ווי א דריידעל —
שפילט א וויזנאט דעם חתנ'ס צד!
רב אלי דעם חתנ'ס
פעטער
דאָס בייכעל גלעט ער —
שצט נאָר שצט!
ער איז פעטער פון אלע פעטער —
שפילט א וויזנאט דעם חתנ'ס צד!
אט געהט דער מחותן
מינדיק,
מיט וואָס האַכען מיר פארזינדיגט —
שצט נאָר שצט!
ער בלאָזט זיך ווי איין אינדיק —
שפילט א וויזנאט דעם חתנ'ס צד!
נעהמט ביי די הענד אייך
אלע!
דער חתן מיט דער כלה —
שצט נאָר שצט!
גאָט זאל זיי זיין ממלא --
דעם חתנ'ס און דער כלה'ס צד...

איציק! ... שפיציק! ...
וואָס שווייגסט דו מיט דעם שמיציק?
אויף די כלי-זמר מהו אַ געשריי:
צי שפילען זיי, צי שלאָפען זיי?
רייסט די סטרונגעס אַלע אויף צוויי! —
די מויזנקע אויסגעגיבען! (ביס).

ג) אַ פּרײַליכס (חתנ'ס צד).

די מהותנים געהען,
קינדער,
לאַמיר זיך פּרעהען —
שאַט נאָר שאַט!
דער חתן איז נאָר אַ וואונדער —
שפילט אַ וויזנאָט דעם חתנ'ס צד!

אַט געהט דער פעמער
קנה
מיט דער מומע חנה —
שאַט נאָר שאַט!
דאָס איז די בעסטע מתנה,
שפילט אַ וויזנאָט דעם חתנ'ס צד!

דעם חתנ'ס שוועסטער
פריידעל

שטארקער! ... בעסער! ...
די ראָד, די ראָד מאַכט גרעסער!
גרויס האָט מיך גאַט געמאַכט,
גליק האָט ער מיר געבראַכט,
הוליעט, קינדער, אַ גאַנצע נאַכט! —
די מיזינקע אויסגעגיבען! (ביים).

דער טרייער פעטער יוסי
און די גוטע מומע סאַסי
האַבען מיר צום חתן-מאַהל
טייערע וויינען אָהן אַ צאַהל
מיר געשיקט פון ארץ-ישראל —
די מיזינקע אויסגעגיבען! (ביים).

מאַטעל! ... שמעון! ...
די אַרימע לייט זענען געקומען,
שטעלט זיי דעם שענסמען טיש,
טייערע וויינען, טייערע פיש,
אוי וועה, מאַכטער, גיב מיר אַ קיש! —
די מיזינקע אויסגעגיבען! (ביים).

אייזיק! ... מויק! ...
די באַבע געהט אַ קאַזיק.
קוין עין-הרע זעהט נאָר זעהט,
זוי זי טופעט, און זוי זי געהט,
אוי, אַ שמחה, אוי, אַ פרייד! —
די מיזינקע אויסגעגיבען! (ביים).

אַט וועלען מיר בעמען אלע
ער זאל דיר זיין מצליח.
וואו דו וועסט זיך ווענדען און קעהרען,
זאל גאט פאר דיר תמיד שמעהן;
ער זאל דייע טרעהרען דעהרען — ביים }
כלה'ניו, ווייך-זשע וויין!

(ב) די ראָד (כלה'ים צד).

שלאַגט כל-זמר אין די טאצען,
ווער וועט אצינד מיך שאצען?
אוי, אוי! גאט איז גרויס!
ער האָט דאָך געבענשט מיין הויז...
די מיזינקע גיב איך אויס —
די מיזינקע אויסגעגיבען!
די מיזינקע אויסגעגיבען!
שטארקער! ... פרעהליך! ...
דו די מלכה, איך דער מלך,
אוי, אוי, איך אליין
האָב מיט מיינע אויגען געזעהן,
זוי גאט האָט מיר מצליח געווען —
די מיזינקע אויסגעגיבען! (ביים).

אַט דאָ ביזט דו געשטאַנען,
אַט דאַרטען האָסט דו זיך געשפּילט.
די יונגע יאָהרען פאַרשוועבען ...
זיי קומען צוריק ניט צוגעהן.
אַזוי פּערגעהט אונזער לעבען ... — ביים {
כלה'ניו, ווייך-זשע וויין!

אַז דאָס גליק וועט דיר שיינען און לייכטען,
פאַרגעס ניט דעם אַרימאָן,
דער מענש מוז תמיד טראַכטען,
וואָס וועט מיט איהם מאַרגען זיין.
אוי! יעדער מענש איז אַרים,
ווי רייך ער וואַלט נישט געווען —
אַזוי זאָגען אונזערע ספרים ... — ביים {
כלה'ניו, ווייך-זשע וויין!

אַז דיין מאַן וועט טרעהרען פאַרגיסען,
פאַרכיטערט וועט זיין דאָס האַרץ,
זאָלסט דו איהם זיין לעבען פאַרזיסען,
פאַרגרינגערען זיין שמאַרץ.
דיינע קינדערליך זאָלסט דו געבען
אונזער אומגליק צו פאַרשמעהן,
אַז וויינען הייסט ביי אונז לעבען ... — ביים {
כלה'ניו, ווייך-זשע וויין!

דעם חתן פיהרט צו דער כלה,
באָשיט איהם מיט בלומען גיך;

צום באדעקענס דער כלה.

(א) כלה'ניו, וויין-זשע וויין.

דו ביזט דעם חתן געפעלען,
וואָרום דו ביזט דאָך שען און פיין —
באלד וועט מען די חופה שמעלען,
באלד וועט די חופה זיין.
א נייע וועלט וועסט דו דערזעהן,
עפּים זאָגט מען זי איז זעהר שעהן...
נאָר איך ווייס ניט צי דארפסט דו זיך פּרעהן... — ביים }
כלה'ניו, וויין-זשע וויין!

מען האָט דיך אין צרות דערצויגען,
געמוטשעט זיך אָהן אַ שער,
געקוקט אין דיינע אויגען,
געצימערט איבער דיר.
דו פּיהלסט עס, מיין קינד, מן-הסתמה:
דיין האַרץ איז כשר ריין,
פּאָרגעס-זשע ניט טאַטע-מאַמע. — ביים }
כלה'ניו, וויין-זשע וויין!

דו וועסט תמיד דערמאָנען
וואָס דו האָסט קינדווייז געפּיהלמט:

רבקה האָט אין איין פרייטיג אויפגענייט אַ קליידעל,
און שבת האָט זי עס אָנגעמהון צוליב מיר אין דער פריה... .

גליקליך וועט זיין דער, ווער ס'וועט נעהמען אָט
ביס. { דאָס מיידעל —
ווער פארמאָגט איהר שענקייט—קוקט אייך נאָר צו !

איך האָב אַמאָל אַ סוד אין אויער איינגעראַמט שרה'ן —
האָט זי זיך צעוויינט ווי אַ פיצעלע קינד.

„אַקעגען וואָס, פּרעגט זי מיר, ביזט דו געקומען צו פּאַהרען,
צו וואָס האָט דיך געבראַכט אַהערצו דער ווינד?“

אַז עס האָט זיך אין מיר צעשפּיעלט די ווילדע קליפה.

האָב איך רבקה'ן איינגעראַמט דעם אייגענעם סוד.

ביס. { „נאָר ! דו ווילסט אַ קיש—שמעל פריהער אַ חופּת :
איך בין דיר ניט האַפּקע, דו ביזט ניט פּעדאָט !“

כ'האָב געקלערט און געטראַכט, און געגיבען מיר עצות,

ביז איך האָב אַוועקגעלעגט די בושא אויף אַ זייט :

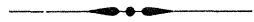
אַט אַ פנים מע מוז נעהמען די פיס אויף די פלייצעס,

אַזוי האָב איך געלערענט אין דער גמרא אַ פּשט.

פון דענסטמאָל אָן האָב איך מעהר ניט געקליבען,

נאָר שרה'ן און רבקה'ן געדענק איך גאַנץ גוט... .

ביס. { אוי ! איך בין איין אַלמער כּחור געבליבען !
אויב איך האָב חרטה, פּרעג מיך שוין ניט !



שרה און רבקה.

אז איך בין געקומען קיין ראכמעסטרייווקע
האב איך דארט צוויי שענע שוועסטער געזעהן:
אינע האט געהייסען שרה, די אנדערע רבקה, —
צוויי שענע כלות זענען דאס געווען;
יעדע פון זיי האט געהאט איין אנדער מעלה.
דא האט זיך פארדרעהט מיר דער קאפ אויפ'ן ארט:
וועלכע פון זיי זאל איך מיר געהמען פאר א כלה,
וועלכער פון ביידע זאל איך געבען דאס וואָרט?
ב.י.ם {

אין שרה'לעס אויגען קען מען גלייך ניט קוקען,
ווי די זון אים תמוז אזוי שיינען זיי:
זיי שמייכלען, זיי לאכען, זיי רעדען, זיי קוויקען
דאס הארץ, אז זי טהוט א קוק נאר מיט זיי.
אבער רבקה'ס אויגען ברענען ווי פייער,
שוואַרץ ווי די קוילען וואָס טיף אין דער ערד:
אז זי הייבט זיי אויף, ווערט דאָס לעבען טייער,
אז זי לאָזט זיי אראָפּ—האַט דאָס לעבען קיין ווערט...
ב.י.ם {

אזעלכע ווי שרה געפינט איהר ניט אין די ביכליך:
גאלדענע הענט האט זי—איהר זאלט נאר זעהן...
זי האט אויסגעהעפט פאר זיך א פאר גאלדענע שיכליך,
אין זיי, זאגט זי, וועל איך צו דער חופה געהן.

מע האָט זיך געבאַדען אין אונזער בלומ
און אין אונזערע טרעהרען.
נאָר יודישע זיהן און טעכטער
האַבען געמאַכט פון דעם אַ געלעכטער!
אודאי איז אונז געווען גוט...
א. ז. וו.

לאַז מען מוטשען מיך אפילו מעהר —
זאָג איך דיר צו, אוי פאַטער,
איך וויל ניט פאַרגיסען קיין איינציגע טרעהר,
איך הער זיי ווי דעם טאַטער!
זאָגט וואָס האָב איך מורא? —
גאָט און אונזער תורה!
לאַז מען מוטשען מיך אפילו מעהר —
א. ז. וו.

וואָס-זשע דאַרף מען, ברידער, אומעטיג זיין?
עס איז איין עבירה, כ'לעבען, אַ גרויסע —
אַמעהר טראַגט-אַריין איין עמער וויין
לאַמיר בעסער מאַכען אַ כוסה!
זיך מוטשען און זינגען ליעדער —
פליעסקעט, פליעסקעט, ברידער! ...

וואָס-זשע דאַרף מען, ברידער, אומעטיג זיין?
ס'איז איין עבירה, כ'לעבען, אַ גרויסע —
אַמעהר טראַגט-אַריין איין עמער וויין;
לאַמיר בעסער מאַכען אַ כוסה!

א יודיש ליעד פון רומיניען.

אז מען צאפט פון מיר דאס בלוט ארויס
און מען מוטשעט מיך פאמעליך,
לאך איך מיך גוט פון מיינע שונאים אויס
און געה מיר גאר א פרעהליך! ...
איך טאנץ ווי דער חתן מיט דער כלה —
פליעסקעט, פליעסקעט אלע!

אז מען צאפט פון מיר דאס בלוט ארויס
און מען מוטשעט מיך פאמעליך,
לאך איך מיך גוט פון מיינע שונאים אויס
און געה מיר גאר א פרעהליך.

סאיז געווען אמאל איין ערגערע צייט,
גלויבט מיר, בנאמנות,
פון דעם טויט זענען מיר געווען ניט ווייט.
גאר גאט האט געהאט רחמנות:
געשלאנגען האט ער אלע חלאפעס,
געפאלען זענען זיי ווי סנאפעס ...
ס'איז געווען אמאל איין ערגערע צייט,
א. ז. וו.

אודאי איז אונז געוועזען גוט ...
וואס האט מען דא צו קלערען,

פאר דעם „פריזיוו“ ציטערט זי,
און מיין פיצעלע קינד, מיין דבורה,
האלט מיך מיט איהרע הענטליך צו.

אז איך זעה זי, ווערט מיר גרינגער:
דו זאלסט הערען ווי זי רעדט!
ווי זי ווייזט מיט דעם גרויסען פינגער
אויף דער באבענים פאטרעט...
און מיין שענער יונג, מיין סאני,
ארבייט—גאלדענע האַט ער הענט!
משה'לע זאָגט שוין „מודה-אני“,
רחל'ען וואָלסט דו ניט דערקענט...

דו דערמאָנסט זיי מן-הסתמה
און דו בענשט זיי אודאי דאָרט...
זיי גרויסען, קישען דיך, טייערע מאַמע, —
זיי געזונד! ... נאָר נאָך איין וואָרט:
אז וועסט אויף דעם בית-עולם קלאַנגען —
יאַהר-צייט האַבען מיר ערב-שכועות —
זאלסט דו דאָרט דעם מאַמען זאָגען,
אז איך שיק איהם אַפּ אַ גרים...

טייערע מאַמע, טייערע מומער,
דו מיין טייער כשר האַרץ,
צי ווייסט דו ווי איך וויין אזוי בימער
און ווי טיף איז דאָ מיין שמאָרץ? ...



כאור האָט געדאווענט יעדער,
אָוועק איז דער צער און דער זאָרג.
די זון האָט געשיינט, — און די רעדער —
די שיף שוין געבראַכט קיין ניו־יאָרק.

א בריעף פֿון אמעריקע.

מייערע מאַמע, מייערע מומער, —
דו מיין מייער כשר האַרץ,
צי ווייסט דו ווי איך ווילן אזוי בימער
און ווי טיף איז דאָ מיין שמאַרץ?
וואָס וואָלט איך ניט אָוועקגעגעבן,
איך זאָל טהון אויף דיר אַ בליק!
איך וואָלט פֿאַר דיר געשמרעקט דאָס לעבען,
איך זאָל קומען צו דיר צוריק! ...

נאָר ס'איז ניט די דאָזיגע יאָהרען
וואָס מען קען גיך טהון אַלסדינג:
מאַמע, כ'קען צו דיר ניט פֿאַהרען —
שרייבען איז מיר דאָס ניט גרינג!
לאה'ניו לאַזט ניט, זי האָט מורא,

דאַרט וואו זי איז געוואקסען, געבוירען —
פארלאָזט מאַטע-מאַמע אליין...
זי האָט זיי אויף אייביג פארלוירען,
זיי וועלען זיך שוין מעהר ניט זעהן!

אַ יוד וויינט מיט בימערע טרעהרען,
פאריאַמערט, פארוואַגעלט, פארשמאַכט,
וואָס וועט מיט די קינדער דאַרט ווערען,
זיי בלאַנזען, ס'איז פינסטער די נאַכט...
— מיט וועס וועל איך רעכטען דעם סדר? —
ער האָט זיך צעוויינט אזוי שטאַרק...
טיפּ שניידען דאָס וואַסער די רעדער,
זיי טראַגען די שיף קיין ניר-יאָרק...

דאַרט וואַלגען זיך פּימצליך קינדער,
אין פנים קיין שום טיפּת-דם...
וואָס פּרעגט איהר? ס'אווודאי אַ וואונדער!
זיי מוטשען זימ מן-הסתם:
דאָס שטיקעלע כרויט, יעדער ביסען
קומט-אַן אויך דעם קינד מיט געוויין...
דאָס האַרץ האָט אויף שטיקער געריסען
די טרעהרען, די טרעהרען צו זעהן!...

שוין אונטערגעגאַנגען די שמערען,
אַ וואַלקען ריקט-אַן אויף דעם אָרט —
דאָס זענען די בימערע טרעהרען,
פארגאַסענע טרעהרען אַט דאַרט...

די שיף.

דאַרט ווייט אויף דעם ים אויף דעם גרויסען
שמעקט גרויס ווי אַ מויער אַ שיף ;
מ'זעהט מענשען פון אינען, פון אויסען,
געהן, לויפען אַראָפּ און אַריף.
איהר וועט זיי אַוודאי דערקענען,
איהר האָט זייער אומגליק געהערט...
זיי קלאַגען ווי עלענד זיי זענען,
דאָס פנים איז שוואַרץ ווי די ערד!

פאַרטריקענט, פאַרדאַרט אַלע גלידער,
פאַרמוטשעט פון הונגער, פון גוים —
ס'זענט איהר, מיינע אַרימע כרידער,
איך לייען אויף אייער פנים דעם מוים...
נאָר בימערע טרעהרען כסדר,
אַ לעבען פון צרות און זאַרג...
מיף שניידען דאָס וואַסער די רעדער,
זיי טראַגען די שיף קיין ניו-יאָרק...

דאַרט זיצט איין אַלמנה אַ מוטער,
דאָס אַרימע קינד אויף איהר שוים,
זי וויינט אַזוי שטאַרק, אַזוי בימער,
צי ווייסט איהר—איהר אומגליק איז גרויס!

איהר וועט, קינדער, עלטער ווערען,
וועט איהר אליין פארשמעקן,
וויפיל אין די אותיות ליגען טרעהרען
און וויפיל געוויין ...
זעהט-זשע, קינדערליך, געדענקט-זשע, מייערע,
א. ז. וו.

אז איהר וועט, קינדער, דעם גלות שלעפען,
אויסגעמומשעט זיין,
זאלט איהר פון די אותיות כח שעפען,
קוקט אין זיי אריין!
זעהט-זשע, קינדערליך, געדענקט-זשע, מייערע,
א. ז. וו.

אויפ'ן פריפעטשיק ברענט א פייעריל
און אין שטוב איז היים,
און דער רבי לערענט קליינע קינדערליך
דעם אלף-בית ...



דער אלף-בית.

אויפ'ן פריפעמשיק ברענט א פייעריל
און אין שטוב איז היים,
און דער רבי לערענט קליינע קינדערליך
דעם אלף-בית.

זעהט-זשע, קינדערליך, געדענקט-זשע, טייערע,
וואָס איהר לערענט דאָ ;
זאָגט-זשע נאָך אמאָל, און מאַקי נאָך אמאָל:
קמין אלף—א !

לערענט, קינדער, מיט גרויס חשק,
אזוי זאָג איך אייך אָן ;
ווער ס'וועט גיכער פון אייך קענען עברי,
דער באַקומט אַ פּאַהן.
זעהט-זשע, קינדערליך, געדענקט-זשע, טייערע,
א. ז. וו. . . .

לערענט, קינדער, האָט ניט מורא,
יעדער אָנהויב איז שווער ;
גליקליך דער וואָס האָט געלערענט תורה,
צו דאַרף דער מענש נאָך מעהר ?
זעהט-זשע, קינדערליך, געדענקט-זשע, טייערע,
א. ז. וו. . . .

ביי דעם יודישען שרייבער איז ווארשאַווסקי'ס ליעד א „פּאַלקסליעד“, און דער נאָמען ווארשאַווסקי איז ניט דערמאָהנט ביי איהם!

ווער ווייסט? אפשר איז דאָס אַ מעלֶה? אפשר איז דאָס אַ אידעאַל, וואָס יעדער פּער-פּאַסער מעג זיך ווינשען אזא פּאַפּוליאַריטעט צו דערגרויכען?

מע זאָגט, אַז דאָס ליעד „לאָרעליי“, וואָס אַלען קענען, ווייסען ניט אַלע, אַז דער מחבר פּון דעם איז היינע.

דער נאָמען פּון יענעם פּראַנצויז, וואָס האָט בעשאַפּען די „מאַרסעליעזאַ“, ווייסט אידאי איינער פּון טויזענד, אָדער פּון צעהנטויזענד, אַז ער איז רוזשע דע־ליל.

אָדער אַ סך ציוניסטען ווייסען נפּתלי הערץ אימנער, דעם, וואָס האָט געמאַכט דעם „עוד לאַ אבדה תקותנו“?

בעת איך האָב געשריבען מיין הקדמה צו דער ערשטער אויפּלאַגע פּון ווארשאַווסקי'ס ליעדער, האָט זיך מיר פּערוואָלט זאָגען נביאות, אַז ס'וועט ניט נעהמען קיין סך צייט און וואַר-שאַווסקי'ס ליעדער וועלען ווערען עכטע פּאַלקס־מאַטיווען, געזונגען פּון פּאַלק בבל תפוצות ישראל.

איך האָב ניט געוואוסט, אַז מיין נביאות וועט גרויכען אזוי ווייט, אַז די דאָזיגע ליעדער וועלען ווערען אזוי פּאַלקסטימליך, אַז זיי וועלען טאַקי קענען אַלע, לאַנג־לאַנג, כל זמן עס וועט געזונגען ווערען אַ יודיש ליעד, נאָר דעם פּערפּאַסער וועלען ניט אַלע קענען, און דער נאָמען ווארשאַווסקי וועט פּערגעסען ווערען, גלייך ווי ס'איז נאָר קיין מאָל אויף דער וועלט קיין וואַר-שאַווסקי ניט געוועזען...

שלום-עליכם.

נערווי, 20-טען פעברואַר, 1914.



זיך געטהאָן! עס האָבען געשוויצט די ווענד! עס האָט געקאָפּט פון דער סטעליע! א דער-
שטיקעניש!

אמת, צו למ"ד אלפים איז נאָך געווען גענוג ווייט („למד" איז געווען, נאָר די „אלפים"
האָבען געפעהלט). מיר האָבען אָבער געהאט פאר זיך א גאנצע וועלט. שוין געווען צוגעגרייט
פאר אונז איין אָבער אין יעקאטערינאָסלאַוו, און פון דאָרטען האָבען מיר בעדארפט פערפאָהרען
קיין אָדעס, און ווייטער, און נאָך ווייטער. האָט זיך גאָט אריינגעמישט און ס'האָט זיך געטראָפּען
א מעשה:

געקומען קיין יעקאטערינאָסלאַוו, האָב איך געפונען א דעפּעש בוך-הכל פון דריי ווערטער:
„ווארשאווסקי געפעהרליך קראַנק"...

און ווען טרעפט זיך אזא זאך? וועט איהר האָרען, ס'איז כדאי צו וויסען.
כל ימיו האָט זיך ווארשאווסקי געביד געראַנגעלט מיט'ן דלות, ווי איין אמת'ער העלד,
חלילה נים ארויסבעוויזען קיינעם, אז ער און זיין פאמיליע (א ווייב און א טאכטער) ליידען
נויט. נאָר גראָד אויף דער עלטער, שוין צו עטליכע און פופציג יאָהר, געפעלט עפּיס אן אייזען
קאָמפּאָניע פון דאָנער באַססיין, חלילה נים קיין יודען, נאָר בעלגניע, כריסטען, מען זאָל אראָפּ
ברענגען צו זיך אין דער קאָנטאָר, אין יעקאטערינאָסלאַווער גובערניע, אלס פראָקוריסט, איין
אַנשטענדיגען, איין אָרענטליכען יוריסט פון קיעוו, ער מעג זיין א יוד. און וואו קאָן מען קריגען
א מעהר אַנשטענדיגען און מעהר אָרענטליכען מאַן, ווי מ. מ. ווארשאווסקי?

און אָט אזוי איז אונזער ווארשאווסקי פלוצים מיט אַמאָל נתגדל געוואָרען, בעקומען א
שטעלע פון שענע עטליכע טויזענד רובעל א יאָהר געהאלט, מיט א דירה, מיט אלעם גרייטען,
מיט א פאיעמאָן און מיט פערד—אז'מע שמועסט פון כל טוב!

וואָס טהוט גאָט? זאָגט ער, אז אַנשטענדיגע און עהרליכע לייט דאַרף ער אליין האָבען.
און ווארשאווסקי לייגט זיך אוועק, מוטשעט זיך פריהער אָפּ העכער א יאָהר אין אונגעשליכע
ליידען—און דער יודישער בעראַנזשע שטאַרבט אוועק עלענד און פערגעסען פון דער גאַנצער
וועלט און לאָזט איבער א פאמיליע אָהן שום מיטלען צום לעבען.

ווארשאווסקי איז געשטאַרבען, און זיינע ליעדער האָבען אָנגעהויבען ווערען וואָס ווייטער
אַלץ מעהר פאָפּולער אין'ם יודישען פאָלק, ביי אונז, אין דער „טשערטא" און אויך ווייט-ווייט,
אונטער דער „טשערטא". נישט נור ביי אונז, נאָר אין אויסלאַנד, אין אמעריקא און נאָך ווייטער
פון אמעריקא אויך.

אויף אַלע יודישע קאָנצערטען טרעטען אַרויס קינסטלער, וואָס זינגען אויסגעצייכענט
ווארשאווסקי'ס ליעדער, נאָר דער אַנטיק דערביי איז, וואָס ביי די ליעדער און אויף די אַפישען
ווערט זעהר זעלטען (כמעט קיינמאָל נישט) דערמאָהנט דער נאָמען ווארשאווסקי.
נאָך מעהר: נישט לאַנג איז מיינער א חבר, א יודישער שרייבער פון ווארשוי, געווען אין
אָדעס אויף א יודישען קאָנצערט און איז נתפעל געוואָרען, ווי אזוי איין אַרטיסטין האָט געזונגען
א יודיש „פאָלקסליעד":

שטאַרקער! שטאַרקער!
רייסט די סטרונגעס, רייסט אויף צוויי —
די מיזינקע אויסגעגעבען!

מזומן געלד? אַליין אַרויסגעבען דאָס ביכעל—האַט וואַרשאַווסקי ניט פערמאָגט. קיינמאָל אַזאַ גרויסען קאַפיטאַל. סײַדען מיט דער צייט, אַז דער אויבערשטער וועט רחמנות האָבען? ... גאַט, אַז ער וויל, קען ער! ...

דערפאַר האָט ער אָבער געהאַט כבוד—אַ יוביליי! אײַך מאַך ניט קיין שפּאַס: מיר האָבען איהם געפּראַוועט אַ יוביליי. אַזוי האָט דאָס טאַקי געהייסען: „דער אַנדער האַלבען-יאָהר־גער יובל פּון וואַרשאַווסקי'ס ליעדער“.

דאָס האָט בעדאַרפט הייסען: אַזוי ווי אַנדערהאַלבען יאָהר האָבען זיך וואַרשאַווסקי'ס ליעדער בהשגות פון פּריינד און ציוניסטען געדרוקט און זענען מיט גאַט'ס הילף אין אַ גוטער שעה אַרויס פון דרוק—איז אַ גוט יום־טובֿ אײַך, יודען!

דעם יובל האָט מען „געפּייערט“ טאַקי בײַ מיר אין שטוב. פורים איז דאָס געווען (אויב אײַך האָב קיין טעות ניט), נאָך דער סעודה.

אַ יום־טובֿ איז דאָס געווען דוקא אַ פּרעהליכער, מיט טאַסטען און מיט רעדעס.

סאַמע אין מיטען יום־טובֿ האָבען זיך אַרײַנגעריסען אַ בינטעל קיעווער סטודענטען, יונגע לײַט וואַרעמע, היציגע, יודיש בלוט, און מע האָט געמאַכט אַ כּוסה, און מע האָט געהויבען אַ טאַסט, און מע האָט גערעדט אַ רעדעניש, און מע האָט געלויבט דעם מחבר אין טאַג אַרײַן, געבענשט איהם מיט'ן נאָמען: „דער יודישער בעראַנושע“, און מע האָט געהאַפּט אַ רקוד'על מיט'ן בעל־היובל און מיט'ן בעל־חבית, און מע האָט געטאַנצט און מע האָט געזונגען—חיר געלעבט!

ווי נאָר ס'איז אויסגעפּערקויפט געוואָרען דאָס ביכעל, איז דער נאָמען פון וואַרשאַווסקי'ס ליעדער גיך געוואָרען מפורסם נישט נור אין קיעוו און אַרום קיעוו, נאָר ווייט־ווייט איבער'ן גאַנצען לאַנד איז כּמעט נישט געווען די יודישע שטוב, וואו מע זאָל ניט וויסען צו זינגען דעם „אַל־בית“. און דער קול, אַז דער פּערפאַסער אַליין זינגט זיינע ליעדער פאַר'ן עולם אין קיעוו, האָט דערגרויכט אויך אין אַנדערע שטעט, און מיר האָבען ביידע אָנגעהויבען בעקומען זעהר פּריינדליכע אײַנלאַדונגען פון אַ סך גרויסע און קליינע שטעט, מיט זאָלען קומען לוסטיג מאַכען דעם עולם—אײַך מיט מיינע „מעשיות“, וואַרשאַווסקי מיט זיינע „ליעדלעך“ ... אַז דאָס לעבען איז ליעב, איז די וועלט הפּקר!

דאָס איז געווען די גליקליכסטע צייט, קאָן מען זאָגען, דער סאַמע פּריהלינג פון וואַרשאַווסקי'ס לעבען. אײַך געדענק אַזוי ווי היינט דעם חשבון, וואָס ער האָט מיר געמאַכט פון אונזער ערשטער טורנע איבער'ן לאַנד.

— צי ל״ד אַלפים! — האָט ער מיר געזאָגט מיט זיין הילכיגען געלעכטער. — צו ל״ד אַלפים דאַרף אונז איבערבלייבען ריינע, אַ רוח אין זייער פּאַטער און מוטער אַרײַן! — און דערנאָך וועלען מיר אַריבערשווימען זעם ים — האָט ער גענומען פאַנטאַזירען ווייטער — און מאַכען אַ רײַזע איבער אַמעריקא, און דאָרטען וועלען מיר איבערקעהרען די וועלט! ...

נאָר דער וועלט איז, אפנים, באַשערט געווען, זי זאָל ניט איבערגעקעהרט ווערען. וואָרום פון אונזער גאַנצער נסיעה און נאָך אלע אײַנלאַדונגען זענען מיר דערווילע געווען נאָר אין צוויי סאַמע גאָהענטע שטעט: אין בעלאַצערקאָוו און באַרדיטשעוו—און וועהרוועה, וואָס ס'האַט

דער דאָזיגער קאָמפּאַט איז געווען די ערשטע צייט שלום-עליכם'ס „מעשיות“, און דערנאָך איז צוגעקומען אויך ווארשאַווסקיס'ס ליעדער.

ס'איז כמעט ניט אוועקגעגאנגען איין אָבענד, איין ציוניסטישע פּערזאָנלונג, מע זאָל אונז ניט שלעפען פון „קרעשטשאַטיק" אויף „פּאָדאָל" און פון „פּאָדאָל" אויף „קרעשטשאַטיק". איך האָב געמוזט עפּים פּאָרליינען, און ווארשאַווסקי האָט געמוזט עפּים זינגען—און ניט „עפּים" זינגען, נאָר טאַקי אַ סך זינגען! אַלסדינג, וויפּיעל ער האָט פּערמאַנט, האָט ער געמוזט אויס-זינגען, נאָר אַהן אַ שום תּירוץ, —האָטש נישט מיין ליענען, נישט ווארשאַווסקיס'ס געזאַנג האָבען זיך אָנגעקעהרט מיט'ן ציוניזם. ס'איז שוין אָבער געוואָרען אזא רגילות—פּערפּאַלען! אָנגערערט זיך ווי די פּויקען און אָנגעגעסען זיך מיט דעבאַטען, האָט מען אוועקגעשטעלט אַ טישעל, צע-נויפּגערקט די ביינקלעך, אוועקגעזעצט שלום-עליכם'ן אויבענאָן, און די ערנסטע פּער'עסק'טע פּנימ'ער האָבען שוין בעצייטענס, אויף קרעדיט, געשענקט אַ שמייכעל, און ס'איז אַרויס אויף דער סצענע כּתּרילעווקע, און דער עולם האָט זיך געפּיהלט נאַנץ יום-טוב'דיג.

נאָר דער אמת'ער יום-טוב האָט זיך אָנגעהויבען ערשט דעמאָלט, אַז ווארשאַווסקי האָט זיך אוועקגעזעצט ביי'ם ראַיאָל. באַלד נאָך די ערשטע צוויי-דריי ליעדער האָבען אָנגעהויבען פּליהען בעשטעלונגען פון אַלע זייטען, ווי פון געכעטענע בעלי-בתים אויף אַ חתונה:

— „טייערע מאַמע"!

— „אַ גוט מאַרגען, יענקעלע"!

— „תּנחום דער טרובאַטש"!

— „די מיזינקע"!

— „שמחת-תּורה"!

און דער גוטער ווארשאַווסקי, וואָס האָט ניט געוואוסט וואָס הייסט אָפּזאַגען, אַז יענער וויל, האָט אויסגעהערט אַלע בעלי-בתים און מיט פּערגעניגען געגעבען יעדען בעלי-הבית, וואָס ער פּערלאַנגט, נעבאַך גוט געשוויצט, גלייך ווי מע וואָלט איהם געצאָהלט דערפּאַר מי יודע וויפּיעל!

נישט איין מאָל, געהענדיג פון די אסיפות ביינאַכט צופּוס (אויף צו בעשטעלען פּאַר די אומזיסטע „אַרטיסטען" אַ פּאַיעטאָן—דערויף איז קיינער ניט געפּאַלען), האָט ער מיר מיט זיין הילכטיגען גוטמוטהיגען געלעכטער איבערגעגעבען און בעווייזען, אַז דאָס העמד איז אויף איהם „פיטש-נאַס".

— האָטש אויסצודרעהן, אַ רוח אין זייער פּאַטער און מוטער אַרײַן, האַר-אַר-אַ!

נאָר אַט איז געקומען די צייט, ער זאָל שוין אַמאָל דערלעבען נחת אויך. עס איז אַרויס מיט גאָט'ס הילף דער באַנד מיט ליעדער (לערך מיט אַ יאָהר צעהן צוריק) געדרוקט אין קיעוו בהשתדלות פון פּריינד און ציוניסטען. און מחמת די ליעדער זענען שוין געווען בעקאַנט פון אַ סך פּריהער, האָט מען די ערשטע טויזענד ביכלעך צעחאַפּט ווי מצה-וואַסער, נישט איבער-געלאָזט אפּילו אויף אַ רפּואה.

מאָהלט אייך, קיין גרויסע גליקען האָט דער מחבר ביי דעם געשעפט ניט געקאַנט מאַכען. ער איז געווען גליקליך, וואָס זיינע פּריינד האָבען געדעקט די קאַסטען. אַ בעלן אויף אַרויס-צוגעבען די צווייטע אויפלאַגע האָט זיך עפּים ניט געפונען. אַ קונה, וואָס זאָל וועלען בעצאָהלען דערפּאַר דעם „מחבר" עטליכע הונדערטער במזומן—אודאי ניט (פּאַר זשאַרגאַנישע ליעדלעך

בעזונדערען טאלאנט אויף צו פרעהליך מאכען דעם עולם מיט זיינע אויסגעצייכענטע הומאָריס-טישע עקספּראָמטען אין ריימען, וואָס ער האָט אייך געקאָנט, ווען איהר ווילט, צוטאָכטען צו יעדען איינציגען נאָמען און מיט דער בעסטער כאַראַקטעריסטיק אָפּשילדערען אייך אַ מענשען; אין דרייפיער ווערטער.

קופּערניק מיט זיינע גלענצענדע רעדעס און וואַרשאַווסקי מיט זיינע עקספּראָמטען-קופּערניק לעטען האָבען גע'שמ'ט אין שטאָרט און ביידע זענען געווען געליעבט אין אַלע אינטעליגענטישע קרייזען פון קיעווער האַיאָן. נאָר אז דער זעלביגער וואַרשאַווסקי קאָן אויך יודישע ליעדלעך מאַכען אין „זשאַרגאָן"—דאָס איז מיר אפילו אויף די געדאַנקען נישט געקומען. מען קאָן ייך דעריבער פאַרשטעלען, מיט וואָס פאַר אַ נייגעריגקייט איך האָב אַרויסגעקוקט אויף וואַרשאַווסקי'ן מיט זיינע ליעדלעך.

די עטליכע טעג זענען אַריבער—מע האָט מיר געבראַכט דעם פּויגעל.

אַ מענש פון אַריבער פּופּציג, קורצען וואַכס מיט קורצזיכטיגע, נאָר שמייכלענדיגע און אַ סך רעדענדיגע אויגען, גוט געפאַקט, איין אָפּגעטראָגען רעקעל מיט אַ ביסעל אויסגעריבענע עלענבויענס, איין אַלטגעזעסענער שניפּס, אַ גיך גענגעל, אַ שען קול און אַ שטאַרק הילכטיגע געלעכטער—אָט דאָס איז וואַרשאַווסקי'ס פּאַרטנער.

דער גאַסט האָט זיך לאַנג נישט געלאָזט בעטען, זיך אַוועקגעזעצט צום פּאַרטעיאַן און גענומען זינגען און זיך אַליין אַקאַמפּאַנירען זיינע שענע ליעדער מיט אַזוי פּיעל הומאָר און געפּיחל און מיט אַזאַ שענער, האַרציגער שטימע, אַז איך האָב איהם פשוט אַרומגעחאַפט קושען: — גולן! פאַר וואָס לאָזט איהר ניט אָפּדרוקען די דאָזיגע ליעדער? ווען איך זאָל ניט וויסען, אַז דאָס זענען אייערע אייגענע, וואָלט איך געמעגט שווערען, אַז איך האָב זיי אַמאָל געהערט זינגען פון מיין מאַמען!

אַזוי פּיעל פּאַלקסטימליכקייט האָט זיך געפונען אין די ווערטער און אַזוי פּיעל פּראָסטקייט אין זייערע מעלאָדיעס!

דער געדאַנק פון לאָזען דרוקען די ליעדער איז אָבער געווען פון וואַרשאַווסקי'ן אַזוי ווייט, אַז ער האָט גאָרניט געוואָלט הערען דערפון. אין דערצו האָט ער זיך מיר מודה געווען, אַז האָטש ער האָט אַמאָל געשמודיערט אין דער ראַבינער-שוף (אין זשיטאַמיר), האָט ער יודישקייט געדערענט אַזוי ווינציג און פּערגעסען אַזוי פּיעל, אַז ס'איז איהם שווער אפילו אַנצושרייבען זיינע ליעדער אויף פּאַפּיער.

קענען דעם האָט זיך אָבער געפונען אַ מיטעל—און מיר האָבען איהם גענומען אַטאַקירען פון אַלע זייטען אַזוי לאַנג, ביז מע האָט ביי איהם גע'פּוועל'ט, ער זאָל מיר דיקטירען דעם טעקסט, און פאַר אַ מוזיקער—די נאָטען, און דער ערשטער באַנד וואַרשאַווסקי'ס ליעדער איז למזל צענויפגעשטעלט געוואָרען, און מע האָט זיך גענומען זיי אַרויסגעבען על חשבון החברה פון קיעו.

יענע צייט איז געווען די צייט פון „ציוניזם": ציוניסטישע אָבענדען, פּערזאַמלונגען און דיסקוסיעס. און אַזוי ווי די פּערזאַמלונגען זענען בעשטאַנען פון סאַמע הייסע דעבאַטען און טרוקענע—אָפּטמאָל אַביסעל צו טרוקענע—רעדעס, האָט מען זיך שטאַרק גענויטיגט אין אַ פּער-בייסעכטס, אין אַ מין קאַמפּאַט—„פּאָר לאַ באָן באַווש", ווי דער פּראַנצויז דריקט זיך אויס.

די געשיכטע

פון ווארשאַווסקױם ליעדער.

(צו דער צווייטער אויפלאגע.)

דאָס איז געווען מיט אַ יאָהר 14-15 צוריק. אין אַ געשפרעך מיט אַ געשוואוירענעם אַדוואָקאַט אין קיעוו (מ. מ.—ר) דערצעהלט מיר דער דאָזיגער אַדוואָקאַט אַ מעשה, אַז יענע וואָך איז ער געפאָהרען מיט זיינעם אַ קאַלענא, אויך אַ געשוואוירענער אַדוואָקאַט, מ. מ. מ. ווארשאַווסקי, פון קיעוו קיין וואַסילקאָוו אין געריכט אַרײַן, האָט איהם אָט דער ווארשאַווסקי דעם גאַנצען וועג געזונגען יודישע ליעדלעך אין „זשאַהנאַן“, נאָר אַזעלכע, וואָס צעגעהען זיך ממש אין אַלע איברים. בעזונדער איז איהם פערבליבען אין מעם אַ ליעדעל, וואָס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער:

„אוי מאַכט האַנצי בולקעס!
אוי, באַקט זי בייגעל!“ ...

— וועמענס ליעדלעך זענען דאָס? וואו קריגט מען זיי און וואו זענען זיי געדרוקט?
— זיינע אייגענע ליעדלעך, אין ערגיץ ניט געדרוקט. ער אַליין מאַכט די ליעדער, ער אַליין בעשאַפט די מוזיק צו זיי און ער אַליין זינגט זיי—אַלסדינג אַליין.

— סטייטש, וואָס־זשע שווייגט איהר? גיט איהם אַהערצו, אָט דעם פויגעל!

און ס'איז געבליבען, אַז אין אַ פרייען טאָג ברענגט ער מיר איהם צופיהרען. דער נאָמען ווארשאַווסקי איז מיר געווען בעקאַנט פון לאַנג אין קיעוו. דאָס איז געווען אַ געשוואוירענער אַדוואָקאַט, אַ טיפ פון יענעם מין געשוואוירענע אַדוואָקאַטען, וואָס האַפען ניט קיין שטערען, קנאַקען ניט, לאָזען זיך ניט הערען אויף דער וועלט, זיצען זיך שטיל אין זייער קאַבינעט, קוקען לאַנג־לאַנג אַרויס אויף אַ קליענט, נאָר אַז דער קליענט איז געקומען, איז ער שוין זיכער, אַז ער האָט געטראַפען ניט צו קיין אַדוואָקאַט, וואָס קוקט איהם אין דער האַנד אַרײַן און שאַצט איהם די קעשענע, נאָר צו אַ פריינד, צו אַ ברודער, וואָס וועט איהם אויס־הערען ווי אַ פריינד און בעהאַנדלען ווי אַ ברודער.

פערשטעהט זיך, אַז אַזעלכע מענשען פלאַגען זיך זייער גאַנץ לעבען, פיהרען אַ ביטערע מלחמה, קומען קוים־קוים אויס מיט'ן שטיקעל ברויט און ווערען געעלטערט פאַר דער צייט. אויף ווארשאַווסקי'ן איז דאָס אַבער געווען שווער צו דערקענען. דאָס איז געווען אַ פאַרשוין אַ לעבעדיגער, איין אמת'ער כתרי־ליק—איין אַרעמס און אַ פרעהליכס, און צווישען חברה געשוואוירענע אַדוואָקאַטען—די נשמה. קיין אַבעג, קיין יום־טוב, קיין קערמעשעל איז זיך ניט בעגאַנגען אָהן מאַרק מאַרקאָוויטשען. וואָרום מאַרק מאַרקאָוויטש ווארשאַווסקי האָט געהאַט אַ

און דער רבי לערענט קליינע קינדערליך
דעם אלף-בית...

אָדער ווי געפעלען אייך, א שטייגער, „שרה און רבקה“ די צוויי שוועסטער פון „ראחמעס-טריווקע“? און דאָס בריוועל פון אמעריקע, וואָס א זעהן שרייבט צו זיין מאמע און גיט איהר אַפ אַ גרױס פון יעדען בעזונדער: פון לאה'ניון און פון דבורה'לען, וואָס ווייזט מיט'ן גרױסען פינגער אויף דער באבענים פאטרעט:

און מיין שענער יונג מיין סאַני
אַרבייט, גאַלדינע האַט ער הענט!
משה'לע זאָגט שוין „מודה אני“,
רח'לען וואָלסט דו ניט דערקענט...

אַט אזוי זינגען זיך יודישע, באמת, יודישע פּאַלעס-ליעדער! אייך די שפראַכע פון וואַרשאַווסקייט ליעדער איז די אמת'ע פּאַלעס-שפראַכע, א פּאַלעס יודישע קאַפּאַטע, נישט געקוינצעלט, נישט פערדייטשערט, פונקט אזוי ווי מען רעדט ביי אונז אין אונזער געגענד (*). איך בין רעכט איבערצייגט, אז עס וועט גאָר נישט לאַנג געדויערען און וואַרשאַווסקייט „יודישע פּאַלעס-ליעדער“ וועלען ווערען ביי אונז באמת פּאַלעס-ליעדער, וואָס מע וועט זיי קאָנען הערען זינגען אומערום, אין יעדער יודישער שטוב, דאָרט וואו מען הערט נאָך אַמאָל א יודיש וואָרט, דאָרט וואו מען שעמט זיך נישט מיט אונזער אַרעמע, יודישע, פּאַלעס-שפראַכע, וואָס מען רופט זי „זשאַרגאָן“...

אוגוסט 1900 קיעוו

שלום-עליכם.



(* מיר בעטען ביי די, וואָס די אויסשפראַכע איז ביי זיי א ליטווישע, זיי זאלען מוחל זיין וואַר-שאַווסקין די גראַמען: „וואונדער-קינדער, מוטער-ביטער בלוט-ניט, צו-פריה, זיס-פוס“, וכדומה אַזעלכע פערזען, וואָס פאַרן ליטווישען לעזער קומען זיי אויס פרוקע, דערפאַר זענען מיר מוחל די ליטווישע שרייבער זייערע גראַמען: „שונאים-פנים“, ווייל „פנים“ לויענט זיך ביי זיי ווי ביי אונז „שונאים“, אָדער די גראַמען: „אויך-גיד“, ווייל „אויך“ לויענט זיך ביי זיי „עד“ און „גיד“, געד... אויך די מאָס פון די פערזען איז ביי וואַרשאַווסקין נישט אויסגעהאַלטען אומערום גלויך, ווייל ער געהט מיט דעם גאַנג, אַז אין ליעדער איז נישט די מאָס דער עיקר; ער בויעט זיינע ליעדער אויף דעם אַרט, ווי עס האָט געשריבען גאַלדפאָדען, וועלכען ער שעצט גאַנץ חויך אַלס פּאַלעס-דיכטער און האַלט זיין שרייבען פאַר אַ מוסטער ביים צונופלעגען פּאַלעס-ליעדער אין זשאַרגאָן.

ניט! ... פערקעהרט, ביי יעדען אנגליק, ביי יעדער צרה שלא תבא, פערענטפערט ער דעם רבנו של עולם און זאגט דעם געוויסען „גם זו לטובה“:

איך בין קראַנק, איך שפיי מיט בלוט,
אין בקור חולים נעמט מען מיך ניט ...
איך שמאַרב, איך געה אויס ווי אַ לעכט, —
שאַ! ברידער, גאט איז גערעכט ...

ער רעדט זיך אויס דאָס האַרץ, אז אַמאָל, ניט היינט געדאַכט, איז געווען אַ סך, אַ סך ערגער, און ער טראַגט נישט קיין שנאה, קיין פערדראָס אויף זיינע שונאים, אדרבה ער וואָלט טרינקען מיט זיי „ברידערשאפט“:

טהייערע מלכה,
געזונד זאָלסט דו זיין!
פאַר וועמען זאָל איך טרינקען
דעם דאָזיגען וויין? — א. א. וו.
איך וואָלט טרינקען פאַר מיינע שונאים,
גאָר זאָג זיי ניט אויס! — א. א. וו.

וואַרשאַווסק׳ס העלד איז אַ גרויסער מאַמין, און האָטש די טאַכט איז לאַנג, האָטש די טאַכט איז פינסטער, גלויבט ער פון דעסמוועגען, אז אַט געהט אויף די זון אין ציון, ער זעהט איחר שײן! פון דער זויטען, ער הערט הימעלשע געזאַנגען פון פייגעל וואָס פליהען דאָ און דאָרט:

די הענט שוין אויפגעבונדען,
צעבראַכען ליגט די קייט ...
דער גלות איז פערשוואונדען
פערשוואונדען צער און לייד! ...
ווי באַלד אזוי איז ער דאָך גערעכט אז ער זינגט:

וואָס-זשע דאַרף מען, ברידער, אומעטיג זיין?
ס'איז איין עבירה, כ'לעכען, אַ גרויסע —
אַמעהר טראַגט אַרײַן איין עמער וויין,
לאַמיר מאַכען בעסער אַ כוסה! —
זיך מוטשען און זינגען ליעדער,
פליעסקעט, פליעסקעט, ברידער! ...

וואָס נאָך פאַר אַ סוד ליגט אין וואַרשאַווסק׳ס ליעדער?—וואָס זיי זיינען פראַסט און עכט יודיש, נישט גע'מלאכה'ט—און דאָס איז אמת'ע פאַעזיע. וועמען איז נישט בעקאַנט דאָס בילד פונ'ם יודישען חדר:

אויפ'ן פריפעמשיק ברענט אַ פייעריל
און אין שטוב איז היים,

אוינגע פון זיינע בעקאנטע (און איך אויך בתוכם) דערהערט איהם זינגען און שפיעלען זיינע יודישע ליעדער—און מיר זענען אלע געווען ענציקט. מיר האָבען דערהערט אַ ניי מין געזאָנג, מיר האָבען דערפיהלט אַ פרוש מין געשמאַק, אַ בעזונדער מין זעסקייט, סיי אין די ווערטער, סיי אין דער מעלאָדיע, און מיר האָבען זיך צוגעזעצט צו איהם, ער זאָל זיי אַרויפשרייבען אויף פאַפיר.—און פון יענער צייט אָן קאָן מען שוין הערען וואַרשאַווסק׳ס ליעדער זינגען אין אַ סך יודישע הייזער דאָ אין קיעוו, און אויך אין אַנדערע שטעטט וואָס אין אונזער געגענד. מען זאָל פערשטעהן אַקוראַט וואַרשאַווסק׳ס ליעדער מוז מען זיי הערען זינגען, וואָרום דאָס זענען נישט גלאַט אזוי שירים וואָס גראַמען זיך—שטראַם-גראַם, דאָס זענען ליעדער און ליעדער פאַר׳ן פאַלק; דאָס זענען אזעלכע ליעדער, וואָס אין זיי שפיגעלט זיך אָפּ, ווי אין אַ לויטער וואַסער, דאָס גאַנצע לעבען פונ׳ם יודישען פאַלק מיט אלע יודישע פריידען און ליידען, יודישע צרות, דער יודישער דלות, יודישע טרעהרען... וואַרשאַווסק׳ס ליעדער זענען נישט נאָר קינות, קלאַגליעדער אַליין; אדרבא, מערסטענטהייל פון זיי זענען דוקא פּרעהליכע, לעבעדיגע ליעדער, וואָס אפילו אַז זיי הויבען זיך אָן טרויעריג, מיט אַיין אומעטיגען מאַטיוו, לאַזען זיי זיך אָפטמאָל אויס מיט אַ געלעכטער:

אַז מע צאַפט פון מיר דאָס בלוט אַרויס
און מע מוטשעט מיך פאַמעלעך,
לאַך איך מיך גוט פון מיינע שונאים אויס
און געה מיר גאָר אַ פּרעהלעך! ...

נאָר אַז אַך און וועה איז צום געלעכטער! אין דעם גאַנצען פּרעהליכקייט הערט זיך אַ געוויין, אין זיין געלעכטער הערט מען טרעהרען... נאָר וואַרשאַווסק׳ס העלדען האָבען פיינט בעקלאַגען זיך:

ווי פאַר׳ן עמוד

זינגען זיי תמיד...

זיי זענען צום מיינסטען טאַקע גרויסע אַרעמע לייט, נעבאָך קבצנים, נאָר פּרעהליכע קבצנים:

האַטש איך בין מיר אַ אַרעם יודעל
און עס דאַרט מיר גוט דער מה,
שמחת-תורה זינג איך אַ ליעדעל
און מאַך אַ גומע כוסה אויך! ...

זיי זענען צום מיינסטען גרויסע בעלי-בטחון, זיי גלויבען אין גאָט און זענען מקבל באהבה אויף זיך אלע צרות, סיי די וואָס פונ׳ם אויבערשטען, סיי די וואָס פון מענשען, סיי פון פרעמדע, סיי פון אייגענע... זעלטען האַפט זיך אַרויס ביי איהם אַ קלאַג, אַז:

ביי יעדען איז אַ יום-טוב דאָס שטיקעלע לעבען
ביי מיר איז דאָס לעבען שוואַרץ ווי די ערד...

זעלטען, זעלטען האַפט זיך אַרויס ביי איהם אַ געוויין: „עס זינגט זיך ניט, עס זינגט זיך

א פאר ווערטער

צו ווארשאוסק'ס ליעדער.

פון

שלום-עליכם.

וואונדערבאר איז די געשיכטע פון אונזער פאלק ישחאל, וואונדערליך איז אונזער יודישע ליטעראטור, נאך נאך מעהר וואונדערליך איז די ביאגראפיע פון אונזערע שרייבער, פאָעטען און משוררים. אייגענטליך איז ביי אונז יודען נישטאָ קיין שרייבער ווי ביי לייטען, דאָס הייסט נישטאָ ביי אונז אזעלכע, וואָס זאלען זיך אָפגעבען נור מיט שרייבעריי אַליין; מע קאָן זאָגען, אז ביי אונז איז כמעט נישטאָ קיין איינציגער שרייבער, וואָס זאָל לעבען פון דער פען. ביי אונז שרייבט יעדער ווער עס וויל, ניט דער וואָס קען, וואָרום דער וואָס קען יענער קאָן ניט שרייבען, מחמת ער איז פערטראָגען נאָר אין עפּים אַנדערש, אין דאָנות-פרנסה, ער זוכט אַ שטיקעל ברויט... דריבער וואַלגערען זיך ביי אונז אָפט מאָל טאַלאַנטען, וואָס געהען לאַבור, ווערען פערפאַלען. מע בעדאַרף נישט מיינען פון דעס טוועגען, אז ביי אונז שרייבט מען חלילה ווינציגער, ווי ביי אַלע אַנדערע פעלקער; אדרבה, צווישען יודען געפינט איהר אַ סך, אַ סך אזעלכע וואָס שרייבען און שרייבען און הערען ניט אויף צו שרייבען, פּערגיסען טייכען טינט, פיהרען איבער פּאַפּיר און פענעס אומכרחמנות, און דרוקען ביכער און ביכלעך אין די טויענדער. נאָר נישט פון דעם מין שרייבער וויל איך רעדען אַזונד. איך רעד פון די אמת'ע טאַלאַנטען, וואָס ליגען אין דער פּערבאָרגעניש, וואָס יאָגען ניט אַרויסבעווייזען זיך אויף דער יודישער וועלט און וואָס מע בעדאַרף זיי זוכען און געפינען.

איינער פון די דאָזיגע טאַלאַנטען איז דער פּערפאַסער פון די „יודישע פּאַלקס-ליעדער“, מ. מ. וואַרשאַוסק'י. דאָס איז אַ נייער פּאַרשוין, אַ גאָסט אין אונזער פּאַלקס-ליטע-ראַטור און פּערדיענט מע זאָל זאָגען איבער איהם און איבער זיינע ליעדער עטליכע ווערטער.

מ. מ. וואַרשאַוסק'י איז, ווי דאָס רוב פון אונזערע שרייבער, אַ מענש אַ פּערנור מענער (ער איז אַ יודיסט), וואָס האָט נישט קיין צייט אָפּצוגעבען זיך מיט ליטעראַטור, נאָר אז ער האָט אַ פרייע מינוט זינגט ער זיך אַ יודיש ליעדעל, זיין אייגענע אַרבייט, מיט אַ יודישער מעלאָדיע, וואָס ווערט ביי איהם בעשאַפען אין איינעם מיט די ווערטער. ער האָט נישט אין זינען געהאַט אַרויסגעבען זיינע יודישע ליעדער פאַר'ן פּאַלק און אפילו אַנשרייבען זיי אויף פּאַפּיר, ביז עס האָט זיך געמאַכט, אז נאָר אומגעריכט, צוריק מיט אַ יאָהר דריי-פּיער, האָבען

יודישע פאָלקס-ליעדער

יגדל צעשונסקים ביפליאטעם

יודישע פאלקס-ליעדער

פון

מ. מ. ווארשאַווסקי.

מיט צוויי פאַררעדעס פון שלום-עליכס.

צווייטע אויפלאגע

מיט אַ 2טער טייל נייע נאך אין ערגיץ ניט געדרוקטע
ליעדער, פערבליבענע צווישען די כתבים פון
דעם פערשטאַרבנעם פערפאַסער.

הויפט-פערקויף

מאקס נ. מייזער

אידישער פערלאג פיר ליטעראַטור און וויסענשאַפט
424 GRAND STREET, NEW YORK, N. Y.

1918